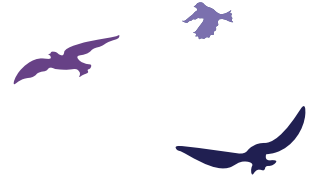

Şiddetsiz Bir Yaşam

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin
sonlandırılmasında birincil önlemenin kilit rolü

Yayıncı

Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı [WAVE – Women against Violence Europe], Bacherplatz 10/6, A-1050 Viyana

WAVE Danışma Merkezi: Pazartesi–Perşembe: 9:00-17:00, Cuma: 9:00-15:00

Telefon: +43-1-548 27 20

E-mail: office@wave-network.org

Web Sitesi: www.wave-network.org

Resmi Kayıt No: 601608559

Yazarlar: Tere Iglesias Lopez, Silvia Menecali, Agata Teutsch, Irene Zeilinger

Birincil Önleme Çalışma Grubu Üyeleri: Natalia Batenkova, Sarah Benson, Elif Ege, Anush Gabrielyan, Becky Jones,

Tere Iglesias Lopez, Aisha Malik, Silvia Menecali, Greta Meszaros, Lyubov Smykalo, Drifa Snadal, Leyla Soyding, Agata Teutsch, Simona Voicescu, Irene Zeilinger

WAVE ekip koordinatörleri: Branislava Arađan, Lea Dudouet, Elena Floriani

WAVE ekibinin destekleriyle: Yasmine Aburaya, Eliana Jimeno, Alexandra Legentil, Amina Reiss

Grafik tasarım: Bernadett Benko

Türkçe çeviri: Ipek Tabur

Yayının yeri ve yılı: Viyana, Avusturya, 2023

Bu yayın WAVE Ağı Önleme Çalışma Grubu bünyesinde Avrupa Birliği'nin finansal desteğiyle hazırlanmıştır.

Bu yayının içeriğinden tamamen yazarlar sorumludur. Bu yayının fon sağlayan tarafın ve WAVE Ağı'nın resmi politikasını, görüşlerini veya pozisyonu yansıtmak zorunda değildir.

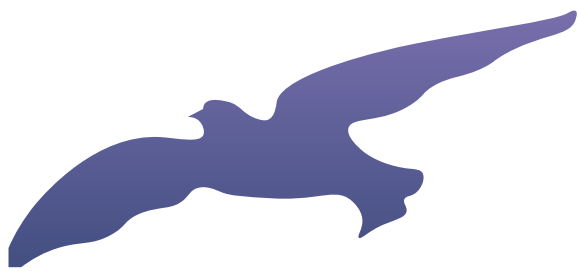

Funded by
the European Union

Şiddetsiz Bir Yaşam

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin
sonlandırılmasında birincil önlemenin kilit rolü

Önsöz.....	5
Giriş	7
Birincil Önleme nedir?	7
Birincil Önleme neden önemlidir?	7
Mevcut Birincil Önleme pratikleri nelerdir?	8
Birincil Önleme: Görmezden gelinen alan	9
Birincil Önlemenin Feminist Mantiğı.....	10
Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede birincil önleme ve feminist çalışmaların amaçları	10
Feminist aktivizm için Birincil Önlemenin özel yeri	10
Avrupa’da Birincil Önlemenin Durumu	14
Uluslararası ve Avrupa düzeyinde yasal düzenlemeler.	14
Avrupa’da Birincil Önlemin durumu: WAVE üyelerinin sağladığı veriler	16
WAVE Ağı’ndan Umut Vaat Eden Pratikler.....	17
Kadınlar ve kız çocukları için feminist öz savunma ve kendini ifade etme	17
Okul temelli önleme programları.	18
Genç kadınlar ve kız çocukları için kamplar	20
Feminist perspektiften sosyal çalışma	21
Akran eğitimi programları.....	21
Birincil Önleme için Savunuculuk.....	23
Kaynakça	29

Önsöz

Kadınlara *ve kız çocuklarına*¹ yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürüten Avrupa çapında bir ağ olan WAVE (Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı) olarak bu alanda birincil önleme pratiklerinin hayati bir rol oynadığını düşünüyoruz. Bugüne kadar WAVE Ağı, ağırlıklı olarak şiddet yaşandıktan sonra şiddete maruz kalanlara çeşitli alanlarda özellikli destek sunmaya odaklanmıştı. Ağ, erkek şiddetine maruz kalan kadınların ve kız çocuklarının deneyimlerini anlamlandırabilmeleri ve şiddetten uzaklaşabilmeleri için kısa ve uzun vadeli ve şiddete maruz kalanları odağına alan çeşitli hizmetlere—ulusal acil destek hatları ve sığınak desteği gibi—yoğunlaşmıştı. Bu hizmetler, birincil önlemeden farklı olarak ikincil ve üçüncül önleme pratiklerinin bir parçasını oluşturmaktadır.

2022 yılında, birincil önlemeye dair yeni bir WAVE Tematik Çalışma Grubu kuruldu. Bu Çalışma Grubu, WAVE'in kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede stratejik bir öncelik olarak belirlediği birincil önleme konusundaki çalışmalarının ve bu alandaki faaliyetlerin, kadınlara sunulan özellikli destek hizmetlerini gölgelemeksizin, çalışmalarımıza nasıl dahil edilebileceğine dair değerlendirmelerin başlangıç noktası oldu.

Çalışma Grubu, kendileri doğrudan birincil önleme konusunda çalışan ya da birincil önlemeyi örgütlerinin yürüttüğü çalışmalara entegre etmekle ilgilenen WAVE üyelerinden oluşmaktadır. Ekim 2023 itibarıyla Ermenistan, Belçika, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Polonya, Romanya, Rusya, İsveç ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 12 ülkeden 15 aktif Çalışma Grubu üyesi bulunmaktadır. Çalışma Grubu, WAVE üyesi örgütlerin birincil önleme konusunda yaşadıkları ortak sorunları ve umut vaat eden pratikleri tartışmak üzere her ay düzenli olarak çevrimiçi toplantılar düzenlemektedir. Ayrıca 2022 yılında Prag'da yapılan WAVE Konferansı'nda Çalışma Grubu üyeleri tarafından bir atölye düzenlenmiş ve sonrasında Fempower Dergisi'nin 2022 yılı sayısı için bir yazı kaleme alınmıştır.²

2023 yılının başında Çalışma Grubu kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması bağlamında birincil önlemenin kritik rolüne vurgu yapan ve bu konu üzerinde ağ içinde hali hazırda yürütülen çalışmalara yer veren bir belge hazırlamaya karar verdi. Çalışma Grubu kadın hakları üzerine çalışan birçok örgütün birincil önlemeye dair destek ve hizmetleri süregiden çalışmalarına entegre edebilecek kapasiteye sahip olmadığının ve şiddete maruz kalanların acil ihtiyaçlarına odaklanırken, şiddeti gerçekleşmeden önce önlemeye yönelik kapasitemizi sınırlayan patriyarkal bir baskı ortamında faaliyet gösterdiğinin farkındadır. Bu yüzden bu belge, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için faaliyet yürüten kadın hakları örgütlerinin, şiddete uğrayanları desteklemeye devam ederken birincil önleme hizmetleri için yürütebilecekleri savunuculuk çalışmalarına ışık tutmayı amaçlıyor. Bu belge, WAVE üyeleri tarafından öncelikli olarak ağın üyelerine yönelik hazırlandı ama sonrasında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele eden tüm kadın örgütlerine faydalı olabilmesi için yeniden düzenlendi. Bu çalışmanın, genel olarak önleme ve özel olarak da birincil önleme konusundaki faaliyetlerimizi güçlendirmesini umuyoruz.

Birincil Önleme Çalışma Grubu, kadına yönelik şiddetin olmadığı bir dünya inşa edebilmek için, şiddetin ortaya çıkmadan önce önlenilebileceğini hayal edebilmenin ve bu doğrultuda doğru ve etkili mücadele yöntemleri geliştirebilmenin hayati önem taşıdığına inanıyor.

1 Yıldız işareti, kız çocuğu olarak sosyalleşen, kendini kız çocuğu/kadın olarak tanımlayan ya da kız çocuğu/kadın olarak bir yaşam deneyimine sahip olan bireyler ile herhangi bir tür kız çocukluğu ya da kadınlık kimliğiyle ilişkili tüm kişileri kapsayan geniş bir yelpazeyi ifade etmektedir. Bu terimin, bu yayının yazarları tarafından tercih edildiği ve WAVE'in resmi terminolojisini yansıtmak zorunda olmadığı özellikle vurgulanmalıdır.

2 Yazıya buradan erişebilirsiniz (sayfa 16 ve 17): https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_fempower2212_web.pdf

Bu belgenin *Giriş* bölümünde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede birincil önlemin temel insan hakları bağlamındaki önemi ele alınıyor. Birincil önleme faaliyetlerini, etki düzeylerine (örneğin bireyler, gruplar/ topluluklar, toplumsal yapılar) ve hedef kitlenin rolü ya da konumuna (örneğin şiddete maruz kalanlar, potansiyel failler, görgü tanıkları, aktivistler) göre sınıflandırıyoruz. Ayrıca, okul temelli atölye çalışmaları ve feminist öz savunma programları gibi çeşitli birincil önleme faaliyetlerine de yer veriyoruz.

Birincil Önlemin Feminist Mantığı bölümünde, sosyal normlar ve yetiştirilme biçimlerinin kadınların ve kız çocuklarının temel insan haklarını kullanmalarını nasıl engellediği; şiddet tehdidinin ise eğitim, kariyer, kişisel ifade, ilişkiler ve bakım verme gibi alanlardaki tercihlerini nasıl şekillendirebildiği ele alınıyor. Bu bölümde ayrıca, feminist hareketler açısından birincil önlemin neden hayati önemde olduğu vurgulanıyor, ikincil ve üçüncül önlemlerle sağlanan değişimle kıyaslandığında, birincil önlemin neden daha kapsamlı ve dönüştürücü bir toplumsal değişim potansiyeli taşıdığı açıklanıyor. Devamında, birincil önlemin ayrılmaz bir unsuru olarak kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine yönelik pratiklere odaklanılıyor ve son olarak feminist öz farkındalık ihtiyacı tartışılıyor.

Avrupa'da Birincil Önlemin Durumu bölümünde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin birincil ta önlenmesini ele alan temel uluslararası yasal araçlara kısaca genel bir bakış sunuluyor ve bu alandaki görünürlüğün hâlâ sınırlı olduğu vurgulanıyor. Bölümün devamında Avrupa'nın hukuki çerçevesinin WAVE'in yürüttüğü çalışmalara—özellikle İstanbul Sözleşmesi'ne odaklanılarak—nasıl etki ettiği inceleniyor. Son kısımda 2023 tarihli WAVE Ülke Raporu için WAVE üyesi ülkelerden toplanan veriler çerçevesinde Avrupa'daki birincil önleme çabalarına yer veriliyor.

Bir sonraki *WAVE Ağı'ndan Umut Vaat Eden Pratikler* başlıklı bölümde, etkili önleme programlarıyla ilişkilendirilen dokuz temel özelliğe yer veriliyor. Bu başarı kriterleri doğrultusunda, WAVE üyesi örgütlerin umut vaat eden birincil önleme pratikleri hem somut örneklerle aktarılıyor hem de bu örneklerin diğer kadın örgütlerine ilham kaynağı olması amaçlanıyor.

Birincil Önleme için Savunuculuk başlıklı son bölümde, Garance'ın Fransızca konuşulan Belçika'daki savunuculuk çabalarına dair bir vaka çalışmasına yer veriliyor. Bu bölümde, Garance'ın kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin birincil önlenmesini bir öncelik haline getirmek için izlediği yol ve uyguladığı stratejiler özetleniyor. Garance savunuculuk süreci, feminist hareketlerden başlayarak yerel ve ulusal düzeyde sürdürmüş; sonunda uluslararası düzeyde etki yaratan farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Ayrıca bu bölümde Garance'ın bu süreçte kullandığı üç temel mesaj stratejisi de ayrıntılı olarak ele alınıyor.

Değinilmesi gereken önemli bir nokta daha var. WAVE çalışmalarında kadına yönelik şiddet ya da kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ifadelerini kullanmaktadır. Bu yüzden bu önsözde de bu ifadeleri kullandık. Bu terim, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ifadesi kullanıldığında zaman zaman bulanıklaşabilen ya da göz ardı edilebilen bir gerçeğe, yani bu tür şiddetin ağırlıklı olarak erkekler tarafından kadınlara ve kız çocuklarına uygulanan cinsiyetlendirilmiş doğasına dikkat çekmektedir. Bu ifade, ikili olmayan ya da toplumsal cinsiyet normlarına uymayan bireyler de dahil olmak üzere, kadın olmayan ve farklı şiddet biçimlerine maruz kalan pek çok kişinin varlığını küçümsemek amacı taşımaz. Bununla birlikte, Birincil Önleme Çalışma Grubu, WAVE üyelerinin kendi çalışmalarında ve kurumlarında farklı terimler kullanabildiğinin farkındadır. Bu nedenle bu belgenin her bölümünün yazarları, aynı ya da benzer şiddet biçimlerini tanımlamak için farklı ifadeler (örneğin, "kadınlara ve kız çocuklarına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" ya da "kadınlara ve kız çocuklarına yönelik erkek şiddeti") tercih edebilmektedir.

WAVE ofisi olarak bu belgenin yazımına katkıda bulunan herkese teşekkür ediyoruz. Bu belgenin son haline gelmesinde ortak çabamız, bilgi ve içgörülerimizin etkisi çok değerliydi. Ayrıca, farklı bakış açıları ve düşünceli katkılarıyla bu yayının içeriğini zenginleştiren Çalışma Grubu üyelerinin adanmışlığı ve desteği için de minnettarız.

Giriş

Yazar: Tere Iglesias Lopez

Birincil Önleme nedir?

Merriam-Webster Sözlüğü'nde "önlem" kelimesi, "önleme ya da engelleme eylemi" olarak tanımlanmıştır. "Önlemek" fiili ise "bir şeyin meydana gelmesini ya da var olmasını engellemek" şeklinde açıklanır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise "önlem" terimini, "hastalıkların, kazaların ve sakatlıkların sayısını ve şiddetini önlemeye veya azaltmaya yönelik tüm tedbirler" olarak tanımlar. Ayrıca DSÖ, önlemenin üç aşamasına dikkat çeker: birincil, ikincil ve üçüncül önleme. Birincil önleme, hastalık henüz ortaya çıkmadan önce; ikincil, hastalık ortaya çıkarken; üçüncül ise hastalık ortaya çıktıktan sonra devreye giren müdahaleleri ifade eder (Vigourt-Oudart vd., 2016).

Bu nedenle, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi bağlamında önleme, şiddetin ortaya çıkmasını ya da var olmasını engellemeye yönelik bir yaklaşımı ifade eder. DSÖ, Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'nda birincil/ikincil/üçüncül önleme kavramını şiddetin önlenmesine uyarlamaktadır. Birincil önleme, şiddet ortaya çıkmadan önce risklere ve koruyucu faktörlere odaklanarak şiddeti engellemeyi amaçlayan tüm yaklaşımları kapsar. Örneğin şiddetin altında yatan mevcut normları dönüştürerek genel nüfusa veya özellikle kırılgan nüfuslara uygulanabilir. İkincil önleme, şiddetin tespitine ve acil müdahalelere odaklanan yaklaşımları kapsar; amacı, şiddete maruz kalanları erken aşamada belirleyip desteklemek ve şiddet döngüsünü kesintiye uğratmaktır. Üçüncül önleme ise, şiddet sonrası dönemde uzun vadeli bakım süreçlerine odaklanır; şiddetin tekrarını önlemeyi, şiddete maruz kalanları desteklemeyi ve yaşanan travmaları hafifletmeyi hedefler. Ayrıca, faillerin hesap vermesini sağlamaya yönelik programları da içerebilir (Krug v.d., 2002). Bu belge için bir başlangıç noktası olarak, üç farklı önleyici yaklaşım arasındaki ayrımı net bir şekilde ortaya koymak bizim için önemlidir. Çünkü çoğu zaman "önleme" terimi, kelimenin sözlük anlamıyla örtüşmeyen, yani şiddeti gerçekten "önlemeyen" müdahaleler için kullanılmaktadır. Hangi önleme düzeyinden söz edildiğini belirtilmeyen bu kullanım, politika ve programların çoğunlukla ikincil ve üçüncül önlemeye odaklanmasına yol açmakta, bu da birincil önlemenin taşıdığı dönüştürücü potansiyelin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Bu belgenin kaleme alındığı dönemde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet bağlamında birincil önlemeye dair uluslararası düzeyde standartlaştırılmış tek bir tanım bulunmamaktaydı. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) birincil önleme kavramı her ne kadar "şiddetin önlenmesi" olarak çevrilse de, bu tanımın halk sağlığı perspektifiyle şekillendirildiğini belirtmek önemlidir. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin birincil önleme çerçevesinde sadece halk sağlığı bakış açısıyla ele alınması, bu şiddet biçimlerini insan hakları ve toplumsal adalet perspektiflerinden uzaklaştırarak anlamlandırmamıza neden olabilir. Bu belge, WAVE ağı içindeki eylem odaklı çalışmalarda birincil önlemenin mevcut yerini değerlendirmeyi ve bu alana genel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, "Birincil önlemenin Avrupa'daki güncel durumu nedir?", "WAVE üyelerinin yürüttüğü birincil önleme uygulamaları nelerdir ve hangi alanlarda eksiklikler söz konusudur?", "Hangi alanlarda iyileştirmeye ihtiyaç vardır?" ve "Birincil önleme konusunda nasıl etkili savunuculuk yapılabilir?" gibi sorulara yanıt aranmaktadır.

Birincil Önleme neden önemlidir?

Birincil önleme, şiddet yaşanmadan ya da meydana gelmeden önce harekete geçmeyi ifade eder. Bu yönüyle, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin yalnızca yönetilmesi değil, tamamen ortadan kaldırılması açısından da stratejik olarak en etkili yaklaşımdır. BM Kadın Birimi (2010), birincil önlemenin önemini şu nedenlerle açıklamaktadır:

- » Birincil önleme, kadınların ve kız çocuklarının (aynı zamanda farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden

kişilerin) şiddetten uzak bir yaşam sürme hakkını destekler; kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sosyal adalet, güvenlik ve halk sağlığı açısından yarattığı ciddi sorunların önlenmesine katkı sağlar.

- » Sorunlara meydana geldikten sonra müdahale etmek ve bu sorunların ortaya çıkardığı sağlık ve refah yükleriyle ve ekonomik yüklerle başa çıkmak yerine, bu sorunları en başta önlemek her zaman daha etkili ve sürdürülebilir bir yaklaşımdır.
- » Uzun vadede, başarılı bir birincil önleme çalışması, kadınların ve kız çocuklarının sosyal, ekonomik ve sağlık koşullarını iyileştirebilir; böylece küresel ölçekte daha fazla toplumsal refah ve eşitliğe katkıda bulunabilir.

Mevcut Birincil Önleme pratikleri nelerdir?³

Birincil önleme alanındaki faaliyetler, farklı bakış açılarından sınıflandırılabilir: hitap ettikleri demografik gruplara, etki düzeylerine ya da yürütülen faaliyet türlerine göre. Faaliyet türleri, müdahale etmeyi veya etkilemeyi hedeflediğimiz toplumsal alan ve gruplara bağlı olarak değişir (Sekutowicz, 2023). Örneğin, yasal değişiklikler hedefleniyorsa, birincil önleme kapsamında yürütülen savunuculuk çalışmalarının karar vericilere yönelik olması gerekir.

Bu nedenle, birincil önleme çalışmalarını çeşitli perspektiflerden değerlendirmek mümkündür:

Etki/Müdahale Seviyeleri:

Birincil önleme çabalarında hedef grupların rolü veya pozisyonu:

- » Toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılığa uğrayanlar;
- » Kadınlara ve kız çocuklarına şiddet uygulayanlar;
- » Bu şiddete seyirci kalanlar;
- » Aktivist, eğitimci, sosyal çalışmacı gibi bu şiddetle mücadele edenler;
- » Bu şiddet ve patriyarkal baskıyı sürdürenler.

Faaliyet Türleri:

- » Okullarda çocuklar için atölyeler;
- » Kadınlar ve kız çocukları için feminist öz savunma;
- » Akran eğitim programları;
- » Profesyoneller için atölyeler.

Buradaki listeler tüm faaliyet ve pratikleri kapsamamaktadır. Sistemik değişim için her düzeyde ve farklı perspektiflerle gerçekleştirilecek müdahalelere ihtiyaç olduğu açıktır.

3 Bu bölümde sunulan birincil önleme pratikleri, bu makalenin yazarlarının parçası olduğu çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen faaliyetlere dayanmaktadır. Bu liste tüm potansiyel eylemleri kapsamamakta, belirli kuruluşların çalışmalarına odaklanmaktadır.

Uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan çeşitli raporlar (Arango v.d., 2014; Kelly & Sharp-Jeffs, 2016; DSÖ, 2010), kadınlara ve kız çocuklarına yönelik birincil önleme stratejilerinin etkinliğine dair güçlü kanıtlar ortaya koymaktadır. Bu raporların bulgularından yola çıkarak, birincil önlemeye ilişkin iyi uygulamalar belirlenebilir.

Mevcut araştırmalar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi açısından etkili ya da umut vadeden birincil önleme stratejilerini ortaya koymaktadır. Etkililiğine dair kanıt bulunan bu programlar arasında, gençler arasında flört şiddetini önlemeye yönelik okul temelli programlar; çocuklara cinsel şiddeti tanıma ve önleme becerileri kazandıran eğitimler; gebelik sırasında ev ziyareti programları ve sağlık çalışanlarına erişim; çocuklara kötü muamele ya da yakın partner şiddetine maruz kalan çocuk ve ergenlere yönelik destek programları yer almaktadır. Ayrıca, yapısal toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele alan güçlendirici ve katılımcı yaklaşımlar; kadınlar ve kız çocukları için feminist öz savunma eğitimleri; kız kulüpleri aracılığıyla gençlerde sosyal ve bilişsel becerilerin geliştirilmesi; sosyal normlar teorisine dayanarak erkeklerle ve erkek çocuklarla çalışarak toplumsal cinsiyet normlarının dönüştürülmesi gibi uygulamalar da bu kapsamda etkili önleme stratejileri arasında sayılmaktadır (Arango v.d., 2014; Kelly & Sharp-Jeffs, 2016; DSÖ, 2010).

Bu iyi uygulamaların yanı sıra, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi açısından etkisiz ya da hatta zararlı olabilecek bazı önleme stratejilerinin ve programlarına da işaret etmek önemlidir. Örneğin, etkisiz olduğu düşünülen bilinçlendirme kampanyaları (Arango v.d., 2014) ya da okul ve üniversite öğrencilerine yönelik yalnızca bilgiye dayalı tecavüz farkındalık programları istenilen etkiyi yaratmamakta, hatta bazı durumlarda, özellikle gençlere yönelik yüzleştirici tecavüz önleme programları, tecavüz mitlerini yeniden üretme ve cinsel şiddeti sürdürme riski taşımaktadır (DSÖ, 2010).

Tüm bu bulgulara ve birincil önlemenin şiddeti azaltma ve ortadan kaldırma potansiyelinin kanıtlanmış olmasına rağmen, birincil önleme faaliyetleri hâlâ yeterli şekilde finanse edilmemekte ve kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarında çoğunlukla arka planda kalmaktadır.

Birincil Önleme: Görmezden gelinen alan

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede birincil önleme hâlâ yeterince dikkate alınmamaktadır. Feminist alanlarda dahi, birincil önleme çoğunlukla politik bir öncelik olarak görülmemiş ve bu alana yönelik sürdürülebilir yatırımlar son derece sınırlı kalmıştır. Tarihsel olarak bakıldığında, müdahale programları, sığınaklar, tecavüz kriz merkezleri, acil yardım hatları, faillerle yürütülen çalışmalar ve ceza hukuku temelli uygulamalar gibi ikincil ve üçüncül önleme hizmetleri özellikle Küresel Kuzey'de öncelik kazanmıştır (Storer Heather v.d., 2016). Elbette ikincil ve üçüncül önleme hizmetleri vazgeçilmezdir. Ancak bu yaklaşımların temel dezavantajı, yalnızca şiddet gerçekleşikten sonra devreye girebilmeleri ve bu nedenle hem insani hem de ekonomik açıdan ağır bedeller yaratmalarıdır.

Birincil önlemenin marjinalleştirilmesi, şiddet gerçekleşmeden önce onu önleme potansiyelinin ve şiddeti üreten ve meşrulaştıran toplumsal ilişkileri dönüştürme olasılığının göz ardı edilmesi anlamına gelir. Feminist örgütler, çoğu zaman kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sona erdirmek için gerekli olan köklü toplumsal değişimi hayata geçirecek alanlara ve kaynaklara sahip olmadan, ya da bu kaynakları yaratma imkanı bulamadan, şiddete uğrayanların acil ihtiyaçlarına yanıt vermeye çalışmak zorunda kalmaktadır.

Birincil Önlemenin Feminist Mantığı

Yazarlar: Silvia Menecali, Agata Teutsch, Irene Zeilinger

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede birincil önleme ve feminist çalışmaların amaçları

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet gerek iş hayatında gerekse de aile ya da topluluk yaşamında kadınları ve kız çocuklarını her türlü çabalarında geriye düşürür. Çocukluğun ilk yıllarından itibaren kız çocukları, şiddete maruz kalma ihtimali yüzünden kırılgan hissetmelerine neden olan ve onları bağımsızlıktan yoksun kılan bir biçimde eğitilmekte ve sosyalleştirilmektedir. Bu yüzden eğitim, kariyer, kendini ifade etme, ilişkiler ve bakım emeğinin dağılımı hususlarında seçeneklerimiz kısıtlanmaktadır.

Bu konuya, feminist hareket için merkezi olan insan hakları perspektifinden baktığımızda, kadınların ve kız çocuklarının şiddetsiz bir yaşam sürme hakkı vardır. Her gün kişisel ilişkilerimizde, toplumsal yaşamda ve sistemik seviyede yüz yüze geldiğimiz şiddet bizi en temel insan haklarımızı kullanmaktan alıkoymakta ve imkan ve olasılarımızı dilediğimizde değerlendirmemizi engellemektedir. Kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddet hayatlarımızı derinden etkilemektedir: tarih boyunca en korkunç zulümlerin mağdurları olarak yok sayıldık (Kramer & Sprenger, 1486) ve bugün hâlâ kamusal alanda dolaşırken korku hissediyoruz. Herkes teoride eşit doğmuş ve onurlu bir yaşam sürme hakkında sahip olsa da, şiddet ve şiddet tehdidi haklarımızı kullanma imkanımızı elimizden almaktadır.

Bazı feminist düşünürlerin 1970'lerde dile getirdiği gibi kadınlar statükoya başkaldırdıklarında saldırıya uğrama riski olmasaydı, neden eşit değerdeki bir iş için daha düşük ücret almayı, ücretsiz bakım işinin orantısız bir kısmını üstlenmeyi ve kendilerini aşağılayan, çocuklaştıran ya da şeytanlaştıran kültürel üretimlerle çevrili yaşamayı kabul etsinler ki? (Hanmer, 1978). Kadınlar, kendilerini tüm diğer erkeklere karşı bir erkeğin korumasına ihtiyaç duymazlarsa (Brownmiller, 1977), heteroseksüel tek eşlilik ve bunun evlilik biçiminde kurumsallaşması bu kadar baskın bir konumda olur muydu?

Şiddet kaçınılmaz değildir, şiddet önlenabilir. Şiddet zorunluluk değildir, ve şiddeti kabul etmek zorunda değiliz. Bu perspektifi görünür kılan ve kadınların ve kız çocuklarının şiddetten ve şiddet korkusundan uzak, özgürce yaşayabildikleri yeni bir gerçeklik inşa eden bir dili kullanarak da değişimi mümkün kılabiliriz. Birincil önlemeye odaklandığımızda, sadece şiddete maruz kalmış kadınların sayısı hakkında değil, şiddete maruz kalmayacak kadınlar ve kız çocuklarının sayısı hakkında da konuşabiliriz. Onların ellerinden alınan, bu dünyayı herkes için daha iyi, güvenli ve adil bir yer kılmak için işe koşulabilecek potansiyelleri ve kaynakları hakkında da konuşabiliriz. Önemli görevlerimizden biri de güvenli ve güvenlik gibi kategorilerin anlaşılma biçimlerini değiştirmektir.

Feminist aktivizm için Birincil Önlemenin özel yeri

Birincil önleme, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin hiç yaşanmadığı bir toplumun inşasını hedefler. Böyle bir toplumu mümkün kılmak için nelerin yapılması gerektiğini tartışmak ve şiddetsiz bir dünyada yaşamının nasıl bir deneyim olabileceğini hayal etmek, bu hedefin temelini oluşturur. Birincil önleme, bu alanda çalışanlara, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete hakkında bir perspektif sunar. Bu perspektif şiddetin kader değil önlenabilir somut bir durum olduğuna odaklanır.

İkinci ve üçüncül önleme yaklaşımları, kadına yönelik şiddetin toplumsal kökenlerine yalnızca dolaylı biçimde temas eder ve bunların derinlemesine bir toplumsal dönüşüm ya da özgürleşme potansiyelleri sınırlıdır. Buna karşılık, birincil önleme, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temel nedenlerini—örneğin ezilen grupların savunmasızlığını belirleyen çoklu etkenleri ve baskın grupların sahip olduğu ayrıcalık ve koruma alanlarını—doğrudan hedef alarak anlamlı ve ölçülebilir bir etki yaratmayı amaçlar. Bu niteliğiyle birincil önleme, feministler ve feminist örgütler açısından özel bir önem taşır.

Kontrolümüz dışındaki çeşitli faktörler nedeniyle (yetersiz kamu fonlarının dağıtılma şekli gibi), özellikli feminist hizmetlerin, birincil önlemenin toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ortadan kaldırma hedefine çok daha fazla katkıda bulunduğunu göz ardı ederek nasıl ikincil ve üçüncül önlemeye odaklandığını düşünelim.

Her ne kadar kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, biz kadınları doğrudan etkileyen bir şiddet biçimi olsa da, yalnızca şiddet gerçekleşikten sonra yapılabileceklerle odaklanmak, bizi feminist mücadelenin kalbinde yer alan öz farkındalık yolundan uzaklaştırır. Birincil önleme, bu mücadelenin yalnızca şiddetin yaşandığı yerlerde değil, her yerde ve aynı anda yürütülmesini öngörür. Bu yaklaşım, şiddetten doğrudan etkilenmemiş bireyleri de sürece dahil ederek, mücadeleyi daha geniş bir toplumsal zemine taşır.

İşin aslı, kişisel olarak maruz kalmış olsun olmasın, herkes kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetten etkilenir. Etkilenenler arasında şiddet uygulamış ya da şiddete destek olmuş kişiler, gruplar ve yapılar da vardır. Birincil önleme pratiklerinin çoğu erkeklere ve erkek çocuklarına ve şiddete tanıklık edip ses çıkarmayanlara yöneliktir. Birincil önlemenin en önemli işlevi kamuoyunda, eğitim sisteminde, siyasetteki karar alıcılar arasında, önerilen programlarda ve hukuk sisteminde hakim olan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete dair tavırların dönüştürülmesidir.

İkinci ve üçüncül önlemenin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet oranlarını kalıcı biçimde azaltmadığını fark etmemiz gerekiyor. Bu farkındalık, biz feministler için bir dönüm noktası olabilir; şiddeti ortaya çıkmadan önce durdurmayı hedefleyen birincil önlemeye odaklanmamızı sağlayabilir.

Feminist bir yaklaşımla, birincil önleme alanında yürütülen faaliyetler, baskı ve şiddete maruz kalan kişilerin özgürleşme ve güçlenmesine odaklanır. Güçlenme kavramı, 1960'lardan bu yana ayrımcılıkla mücadele, özgürleştirici faaliyetler, sosyal hizmetler, psikiyatri, iş dünyası, sağlık hizmetleri ve yönetim gibi pek çok alanda kullanılan bir yaklaşımdır (Teutsch, 2017). Başından itibaren feminizm ve özgürleştirici pedagoji ile sıkı bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Güçlenme, bireysel düzeyin ötesine geçerek, ayrımcılık, baskı ve şiddetin kültürel ve sistemik/yapısal boyutlarını ortaya çıkarır. Aynı zamanda, ezilen gruplardan insanların kendi yaşamları, çıkarları, alanları ve hakları üzerinde bireysel ve kolektif kontrolü yeniden kazandıkları bir süreçtir. Bu süreç, hakların, kontrolün ve gücün elde edilmesi ve yeniden kazanılmasının yanı sıra, mevcut ancak çoğu zaman bulanık, görünmez ya da kullanılmayan kaynaklara ve yetkinliklere erişimi sağlamayı ve bunları görünür kılmayı da içerir.

Güçlenme sayesinde, baskı altında olan kişiler hem kendi çıkar ve ihtiyaçlarını daha iyi fark eder hem de haklarını kullanmalarını ve harekete geçmelerini engelleyen unsurları tanımlayabilirler. Bu sayede, gerçek bir özleşme sürecinden geçerek, değişimi sağlayacak araçlar geliştirebilirler. Güçlenme faaliyetlerinin amacı hem bireysel hem de yapısal/sistemik değişimdir. Güçlenme, hem bir strateji, yöntem ve süreç hem de ulaşmayı hedeflediğimiz bir durumdur. Bir süreç olarak döngüsel değil, spiral gibi bir yapıya sahiptir; yani bir kez başladığında, zaman içinde karşılaşılan engellere rağmen durdurulamaz. Güçlenme, stratejik ve uzun soluklu bir toplumsal değişim sürecidir.

Güçlenme "yardım/destek" stratejilerinden farklıdır. Destek söz konusu olduğunda, genellikle birinin gücü, kuvveti, kaynakları ve otoritesi başkaları için işe koşulur. Bu strateji eşitsiz güç dağılımını ya da iktidar ilişkilerini dönüştürmez ve neticesinde iktidarları ellerinden alınmış, güçsüzleştirilmiş bireyler ve gruplar güçlerini geri kazanamazlar. Destek perspektifi cazip (ve önemli) olsa da, yine de dengesiz bir ilişki içerir ve sonuç genellikle destek faaliyetlerinin nesnesi olan kişinin yetersizliğini (güç eksikliğini), çaresizliğini ve bağımlılığını derinleştirir. Destek, yardım ettiğimiz kişinin zayıf olduğu ya da içinde bulunduğu durumla "başa çıkamadığı" ve bu yüzden dışarıdan birine ihtiyacı olduğu varsayımına dayanır. En nihayetinde, destek yardımın sunulduğu kişi ya da gruptan çok, yardım eden kişinin durumunu iyileştirir. Kurumsallaşmış destek genellikle ve hızlı bir şekilde vitrin süsü haline gelir, genellikle etkisizdir ve uzun vadeli ve dönüştürücü bir değişime yol açmaz çünkü günün sonunda statükoyu korumak için bir araçtır.

Güçlenmenin önemli bir özelliği, şiddete uğramış bir kadın ile ona destek veren kadınlar arasındaki güç ilişkilerinin görünür kılınması ve yapısöküme tabi tutulmasıdır. Destek sunan kadınlar, kaynaklara, nüfuza sahip olmaları ve adalet arayışında rol oynayabilmeleri nedeniyle, yapısal olarak şiddete maruz kalan kadınlardan daha ayrıcalıklı bir konumdadır. Bu fark genellikle bariz olmakla birlikte, kadınların şiddetsiz bir yaşam sürmeleri için yürütülen faaliyetlerin etkinliği açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Destek rolünü üstlenen kişiler, kendi bilgi ve deneyimlerine rağmen, statükoyu korumaya çalışan, toplumsal cinsiyet temelli şiddet de dahil olmak üzere birçok alanda değişimi engelleyen sistemleri yeniden üretebilirler. Bu durum, psikolojik, kişisel ve siyasi açıdan son derece zorlayıcıdır. İşte güçlenme, tam da bu sistemi değiştirmeye hizmet eder. Güçlenme temelli bir yaklaşımla kadınlar, "özel ihtiyaçları ve sorunları olan, destek ya da yardıma muhtaç" bir grup olarak tanımlanmazlar. Onlar, var olan koşullara uyum sağlaması gereken kişiler değildir, aksine bu koşulların, kuralların, normların, yasaların ve ilişkilerin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sonlandırılması için değiştirilmesi gereklidir.

Henüz bir şey yapmadığımız için kendimizi suçlamamız çok önemlidir. Belirli koşullar altında faaliyet gösteriyoruz, ataerkil bir toplumda yetişiyoruz ve bazen bir şeyin farklı yapılması gerektiğini fark etmek için zamana ihtiyacımız oluyor ya da daha iyi bir yöntemi bir yerde bulabileceğimizi görmemiz için bazı değişiklikler gerekiyor.

Ayrıca, dünyada tepki verme ve var olma biçimimizi güçlendirmek için kullanılabilecek şeyleri algılama gücümüz (hisleri hissetme) olarak anlaşılan feminist duyumculuk (Ahmed, 2017) kavramını da dikkate almamız gerekebilir. Feminist aktivistler olarak hepimiz, kadınlar olarak adaletsizliğe maruz kalma duygusuna aşinayız, ancak bu duyguya karşı duyarsız olmamızı isteyen ve her şekilde bu duyarlılığı bizden almayı amaçlayan sistem nedeniyle (örneğin, bize alan, fon sağlamayı reddederek, bizi cinsiyet ayrımı gözetmeyen kuruluşlar ve genel hizmetlerle aynı seviyeye koyarak, stres ve çatışmalar yaratarak), genellikle kendimizi şiddet gerçekleştikten sonra tepki verirken buluyoruz. Dahası, kadınlara ve kız çocuklarına her insanın tehlikede olduklarında verdiği sinyalleri görmezden gelmeleri öğretiliyor. Tepkilerimiz nedeniyle cezalandırılıyor, "aşırı hassas" olduğumuz söyleniyor ve hayvani savunma ve hayatta kalma içgüdüsünü tatmin etmeye çalıştığımız için azarlanıyoruz.

Duyumculuk bağlamında kendimize odaklanmak çok önemlidir. Bazen kendimize odaklanmaktan rahatsızlık duyuyoruz çünkü feminist aktivistler olarak sosyal adaletsizliğe karşı her gün verdiğimiz mücadeleden yorulduk ve kendimizle ilgilenmeyi bir tür bencillik olarak görüyoruz. Acil müdahale gerekliliğinin yarattığı baskı, finansman yetersizliği ve örgütlerimizdeki yaygın iş güvencesizliği, çabalarımızı birincil önlemeye yönlendirmek yerine, çoğu zaman bizi kendimizden başlayarak acil müdahaleye odaklanmaya zorluyor.

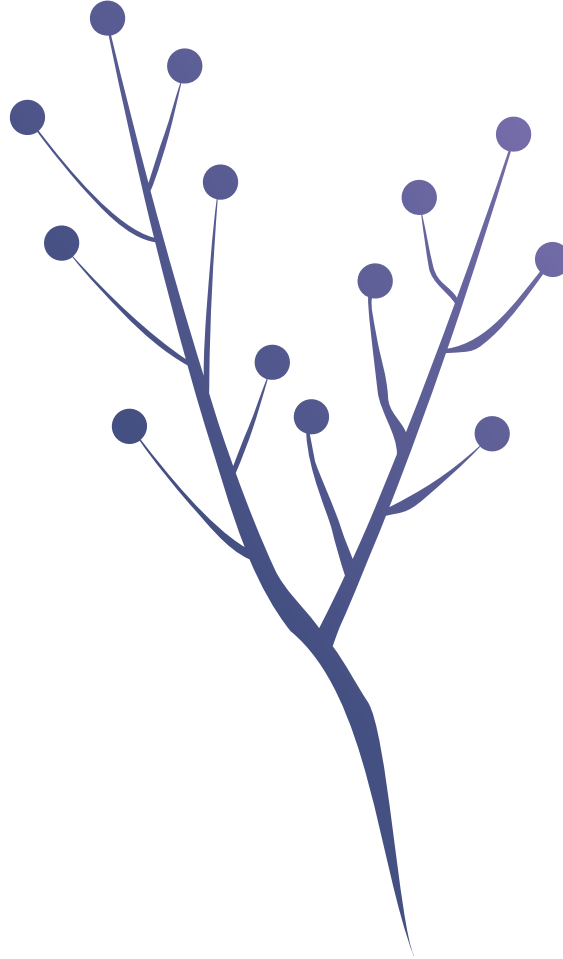
Bu yüzden yavaşlamaya ve farkında olmadan aktivizmimizin dışında bıraktığımız öz farkındalık pratiklerini yeniden hayatımıza katmaya ihtiyacımız var. Toparlanmak, patriyarkaya karşı mücadelenin temel ve vazgeçilmez bir parçasıdır; aynı zamanda birincil önlemenin en güçlü biçimlerinden biridir. Deneyimlerimizi paylaşabileceğimiz, çatışmaları tartışabileceğimiz ve feminist tarihimizin izini birlikte sürebileceğimiz alanlara öncelik vermek, sağlam ve etkili birincil önleme faaliyetlerinin beslemenin en güçlü yoludur. Öz farkındalık, tüm kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önleme çalışmalarının—ister birincil, ister ikincil ya da üçüncül olsun—ardındaki kolektif feminist bilinci besleyen itici güçtür. Bu nedenle tüm eylemlerimizin merkezine geri yerleşmesi gereken temel kavramdır. Gerçek bir dönüşüm için, müdahale alanlarımız ne olursa olsun, mücadeleye önce kendimizden başlamamız gerekir. Bu da, kişisel ya da cinsel özerkliğimizi aile, siyasi yapı ya da kurumlar aracılığıyla gündelik olarak baskılayan pratikleri yeniden üretmeye çalışan kadın düşmanı bir topluma teslim etmeyi reddetmekle başlar.

Feminist öz savunma üzerine yapılan araştırmalar, kişinin kendini etkili bir şekilde savunabileceğine olan inancı ifade eden "öz yeterliliğin", suç korkusunu azalttığını ve kadınların hareket özgürlüğünü kısıtlayan, toplumun çeşitli alanlarına katılımını engelleyen kaçınma stratejilerini önemli ölçüde etkisizleştirdiğini göstermektedir. Üstelik bu sadece güvenlikle sınırlı kalmaz; öz savunma yoluyla kazanılan bu inanç, zamanla genel bir öz yeterliliğe dönüşür (Hollander, 2014; Ozer & Bandura, 1990; Weitlauf vd., 2000; 2001). Bir kadın kendi güvenliğini sağlayabileceğine inandığında, yaşamının diğer alanlarında da daha yetkin ve güçlü hisseder. İşte bu, özgürleşmenin en güçlü yönlerinden biridir.

Feminist öz savunma, öz farkındalığı ve özgüveni artırarak haklarımızı ve varlığımızı savunmamıza yardımcı olan bir dizi fiziksel, psikolojik ve sözel tekniktir. Gündelik ayrımcılık, saldırganlık ve adaletsizliğin farklı biçimlerini ele almak öfke, korku ve endişe duygularımızla temasa geçmemizi sağlar ve varoluşumuzu güçlendirir. Öz bakım ve

öz savunmayı keşfedebilmek ve paylaşabilmek, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin olmadığı bir dünyayı hayal edebilmenin ilk adımıdır çünkü gücü ve kontrolü patriyarkanın elinden almamızı sağlayan bir araçtır. Birincil önleme faaliyetlerine günlük ve yaygın olarak katılmak, aktivistler arasında tükenmişliği ve zorbalığı önlemenin en etkili yoludur.

Bazıları için daha az kabul edilebilir görünse de, kaynakları yetersiz olan ve aşırı yük altında çalışan kadınlara özellikli hizmetler sunanlar açısından birincil önlemenin maliyeti kritik bir unsurdur. Kısaca özetlemek gerekirse: Tecavüzü, ev içi şiddeti ya da toplumsal cinsiyete dayalı tacizi en baştan önlemek, hayatta kalanların şiddet sonrası hayatlarını yeniden kurmalarına destek olmaktan çok daha düşük maliyetlidir (Sarnquist v.d., 2014). Örneğin Fransa'da yapılan bir araştırma, şiddetin önlenmesine yatırılan her 1 avronun, doğrudan giderlerde 30 avro olmak üzere toplamda 87 avro tasarruf sağladığını ortaya koymuştur (Nectoux v.d., 2010). Ne var ki, hükümetlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı ve hak ettiğimiz adil bir dünyayı inşa etmeye yatırım yapmak yerine, bizi patriyarkal sistemin yol açtığı en yıkıcı sonuçları onarmakla meşgul eden ikincil ve üçüncül önleme hizmetlerine (o da çoğu zaman yetersiz şekilde) öncelik vermesi, oldukça kaygı verici bir işarettir.

Avrupa’da Birincil Önlemenin Durumu

Yazarlar: Tere Iglesias Lopez & Agata Teutsch

Bu bölüm, Avrupa’da birincil önlemenin güncel durumuna dair genel bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. İlk olarak, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede belirleyici rol oynayan başlıca uluslararası sözleşme ve beyannamelere odaklanacağız. Ardından, WAVE’in çalışmalarına yön veren Avrupa düzeyindeki çerçeveyi, Avrupa’da kadına yönelik şiddetle mücadelede yasal araçlar bağlamında bir dönüm noktası olarak kabul edilen İstanbul Sözleşmesi’ne odaklanarak ele alacağız.

Uluslararası ve Avrupa düzeyinde yasal düzenlemeler

Uluslararası hukukta—özellikle sözleşmeler ve beyannamelerde—kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin birincil önlenmesine nadiren yer verilmiş, hatta çoğu zaman bu konuya hiç değinilmemiştir. Mevcut belgelerde birincil, ikincil ve üçüncül önleme ayrımlarını içeren halk sağlığı yaklaşımı kullanılmamıştır. “Önleme” kavramı genellikle belirsiz biçimde, bağlamdan ya da okuyucunun kişisel yorumundan hareketle anlaşılan bir biçimde kullanılmıştır.

Kadına yönelik şiddeti açıkça ele alan ilk uluslararası araç olan ve daha sonraki tüm uluslararası eylemler için bir referans noktası teşkil eden 1993 tarihli BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, yalnızca kadınların her türlü şiddete karşı korunmasını teşvik eden önleyici yaklaşımlar geliştirme ihtiyacından bahsetmektedir (DEVAW, 1993). Hükümetlerin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önleme ve buna müdahale etme konusunda hayata geçirmeleri gereken belirli pratikleri tanımlayan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, önleme konusunda görev alan polis ve kamu görevlilerinin eğitimine işaret etmekte, ancak bu bağlamda hayata geçirilebilecek özgül önleme pratiklerini tanımlamamaktadır (BM Kadın Birimi, 2014).

Kadına yönelik şiddetle ilgili yasal olarak bağlayıcı ilk uluslararası belge olan, kamuoyunda İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* (Avrupa Konseyi, 2014), birincil önlemeye doğrudan değinmemekte, bu alana özgü herhangi bir özel tedbir de içermemektedir. Sözleşmenin üçüncül bölümü her ne kadar “Önleme” başlığını taşısa da, sadece—toplumsal ve kültürel davranış kalıplarında değişimi teşvik etmeyi amaçlayan—Madde 12 (Genel Yükümlülükler) ve sınırlı ölçüde Madde 14 (Eğitim) birincil önleme çerçevesinde değerlendirilebilir. Ancak bu da, büyük ölçüde yoruma açık bir durumdur (Garance, 2019). Avrupa Konseyi’nin Madde 12’nin uygulanmasına ilişkin yayımladığı çalışmada (Hester & Lilley, 2016), önleme politikalarının nasıl geliştirileceği genel hatlarıyla ele alınmakta ve birincil önlemenin önemine dikkat çekilmektedir. Ancak bu yönde somut bir politika ya da özel tedbir önerisi sunulmamaktadır. Aynı belgede “birincil önleme”, “feminizm” ya da “öz savunma” gibi kilit kavramlara hiç yer verilmemiştir. Ayrıca, söz konusu yayında önerilen önleme modeli, kadınların ve kız çocuklarının şiddete karşı kendilerini savunma becerilerini geliştirmeye ya da eyleme geçmelerini desteklemeye yönelik faaliyetleri kapsamamaktadır. Madde 14⁴ ile ilgili olarak da Avrupa Konseyi’nin herhangi bir resmi ya da gayriresmi uygulama rehberi bulunmamaktadır.

4 Madde 14’ün Lehçe çevirisinin, İngilizce versiyonundan hem anlam hem de vurgu açısından farklılaştığını fark ettik. İngilizce metin, öğretim materyallerinin ve eğitim faaliyetlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi belirli konuları içerecek şekilde uyarlanması gerektiğini açıkça ifade ederken, Lehçe çeviride yalnızca “gerekçelendirilmiş durumlarda” eğitim faaliyetlerinin başlatılabileceği belirtiliyor. Ancak bu “gerekçelendirilmiş durumların” ne olduğu, kim tarafından ve hangi kriterlere göre belirleneceği açıklanmamaktadır. Bu fark, uygulamada ciddi yorum farklılıklarına ve belirsizliklere yol açma potansiyeli taşımaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin resmi Fransızca ve İngilizce versiyonlarının (Avrupa Konseyi Tüzüğü'nün 12. Maddesi) eksikliklerine ek olarak, ülkeler Sözleşme anlayışlarını kendi ulusal dillerindeki çeviriye dayandırabilir ve bu da farklı yorumlara yol açabilir (bkz. dipnot 4).

Bu durum, 12. ve 14. maddelerin yorumlanması ve uygulanmasının büyük ölçüde ulusal hükümetlerin siyasi iradesine bağlı olduğunu gösteriyor. Oysa bu hükümetlerin birincil önlemeye çok sınırlı kaynak ayırdığı, bu alana yeterince yatırım yapmadığı biliniyor. Her ne kadar hatalı yorumları düzeltmek Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu'nun (GREVIO) sorumluluğunda olsa da, bu yeterli olmuyor. Gerçek bir değişim istiyorsak, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti sona erdirmeye yönelik çabaların merkezine birincil önlemeyi yerleştirmek ve bu alanı nasıl tanımlayıp tarif ettiğimizi dönüştürmek büyük önem taşıyor.

8 Mart 2022 tarihinde Avrupa Komisyonu, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadeleyle ilişkin yeni bir yönerge teklifi sunmuştur. Bu teklifin amacı, Avrupa Birliği genelinde söz konusu şiddet biçimlerine karşı asgari bir koruma standardı oluşturmaktır.⁵ "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetle Mücadeleyle İlişkin (AB) 2024/1385 Sayılı Yönerge", 14 Mayıs 2024'te kabul edilmiş ve 14 Haziran 2024 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Üye devletlerin bu yönergeyi ulusal mevzuatlarına aktarmaları için üç yıllık bir süre tanınmıştır. Yedi bölümden oluşan yönerge genel hükümler, cezai suçlar, koruma ve adalete erişim, mağdur desteği, önleme ve erken müdahale, koordinasyon ve işbirliği ile nihai hükümleri kapsamaktadır. Ancak WAVE gibi feminist örgütlerin, kadınlara yönelik şiddetle mücadelede önlemeye öncelik verilmesi yönündeki güçlü savunuculuğuna rağmen, kabul edilen metin ağırlıklı olarak kriminalizasyona odaklanmıştır. Bu durum, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin hâlâ Eurocrime gibi uluslararası kuruluşlar tarafından ayrı bir suç kategorisi olarak tanınmamasına ve bu alanda yeterli siyasal irade ile güçlü bir yasal temel eksikliğine dayanmaktadır. Sonuç olarak, birincil önleme yönergenin merkezine yerleşmek yerine, tali bir unsur olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım, yönergede kolluk kuvvetlerinin her duruma uygun bir çözüm olarak sunulmasına karşın, birincil önleme perspektiflerinin bu birimleri yalnızca şiddete maruz kalanlar için son çare olarak görmesiyle açık bir çelişki içindedir.

Ayrıca, önleme bölümünde yer alan ve birincil önlemeyi güçlü biçimde vurgulaması gereken tedbirler, bizim önleme yaklaşımımızla örtüşmemektedir. Önerilen önlemler büyük ölçüde, etkisizliği defalarca kanıtlanmış farkındalık kampanyalarına odaklanmakta, giriş beyanındaki paragraflar ve 35. Maddede yer verilen cinsel eğitim ve rıza eğitimi dışında, ne yurttaşların önleyici becerilerini geliştirmeyi ne de yapısal eşitsizlikleri hedef almayı amaçlamaktadır. Özellikle 35. Madde, tecavüzün önlenmesine ve rızanın cinsel ilişkilerdeki merkezi rolüne odaklanmakta, güç ilişkilerine, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ve cinsel eğitimin önemine atıfta bulunmaktadır. Her ne kadar feminist öz savunma eğitimine doğrudan yer verilmemiş olsa da, "rıza kültürü" üzerinden yapısal düzeyde dönüşüm ihtiyacının altı çizilmektedir.

Yönergede eğitimle ilgili olarak, eğitim hayatı, iş yaşamı, sağlık ve diğer sosyal alanlar dahil olmak üzere toplumun genelinde kadına yönelik şiddeti önlemekten ziyade hâkimler, sağlık çalışanları, sosyal çalışmacılar, eğitimciler ve işyeri yöneticileri gibi meslek gruplarının, şiddete uğrayanların ve potansiyel mağdurların ihtiyaçlarını tanımlayıp anlamalarına yönelik eğitimler öne çıkarılmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet rollerine dair kalıplaşmış anlatılarla mücadele etmek amacıyla medya alanında eğitim verilmesi ve kadına yönelik şiddetin ve ev içi şiddetin tüm biçimlerinin farklı görünüşleri ile temel nedenlerine dair kamuoyunun bilinçlendirilmesine yönelik araştırma ve eğitim programları gibi bazı küçük adımlar da atılmaktadır.

Yönerge, önleme programlarının kanıta dayalı olması gerektiğine dair bir yaklaşım benimsememektedir. Ayrıca kadınlara yönelik şiddetin birincil önlenmesinde görev alan uzmanların eğitilmesi ve uygulanan programların etkinliğini değerlendirmek üzere veri toplanması ve analiz edilmesi için gerekli mali kaynakları da sağlamamaktadır. Madde 36'da, eğitim faaliyetlerinin ilgili sivil toplum örgütleri, mağdurlarla çalışan STÖ'ler, sosyal paydaşlar ve diğer

5 Kadına yönelik şiddeti dair Avrupa Birliği önlemleri için: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-measures-end-violence-against-women/#directive>; (AB) 2024/1385 sayılı yönergenin tam metni için: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1385>.

aktörler tarafından yürütülebileceği belirtilmektedir. Ancak bu ifade, kadın hakları örgütlerinin uzun süredir dile getirdiği taleplerin oldukça gerisinde kalmaktadır. Bu yetersizlikler büyük ölçüde, yönergede “önleme” kavramına dair net bir tanımın yapılmamış olmasından ve birincil, ikincil ve üçüncül önleme arasındaki ayrımın yalnızca giriş beyanının 73. paragrafında yer almasından kaynaklanıyor olabilir. Söz konusu ayrımın maddelere yansıtılmamış olması, önlemenin sistematik biçimde anaakımlaştırılmasını ve birincil önlemenin hayati rolünün güçlü şekilde vurgulanmasını engellemiştir.⁶ Bu noktada, 73. paragrafın metne dahil edilmesinin, WAVE’in yürüttüğü ısrarlı savunuculuk çalışmaları ve yasal süreç boyunca sunduğu değişiklik önerileri sayesinde mümkün olduğunun altını çizmek gerekir.⁷

Avrupa’da Birincil Önlemin durumu: WAVE üyelerinin sağladığı veriler

WAVE, iki yılda bir yayınladığı WAVE Ülke Raporu için ilk kez 2023 yılında WAVE delegelerinden⁸ birincil önleme konusunda veri toplamaya başlamıştır. Bu tür verilerin toplandığı ilk rapor olması nedeniyle, Avrupa’da birincil önlemenin mevcut durumu hakkında kesin sonuçlara varmak henüz mümkün değildir. Bununla birlikte, bu rapor, kadınlara yönelik özellikli hizmetler sunanların birincil önleme faaliyetleri hakkında bize bir fikir verebilir ve önümüzdeki birkaç yıl içinde eğilimleri ve gelişmeleri belirlememize yardımcı olabilir.

WAVE üyesi ülkelerde yürütülen en yaygın birincil önleme faaliyetleri farkındalık yaratma kampanyaları veya programlarıdır. WAVE ülkelerinin %80’inden fazlası bu tür kampanya veya programlara sahiptir. Daha önce de belirtildiği gibi, farkındalık yaratma kampanyalarının birincil önleme için etkisiz olduğu belirtilmiştir (Arango vd., 2014). Bununla birlikte, ikincil önlemede önemli bir rol oynayabilirler.

Okul temelli birincil önleme programları WAVE üyesi ülkelerin %60’ından fazlasında uygulanmaktadır, ancak bunların müfredatın ayrılmaz bir parçası olmadığı ve çoğu zaman kadınlara yönelik özellikli hizmet sunanlar başta olmak üzere okul dışı aktörler tarafından uygulandığı belirtilmelidir. Okul temelli programları, WAVE üye ülkelerinin yarısı tarafından yürütülen birincil önleme pratiklerini uygulayanlara yönelik eğitimler takip etmektedir. Bu okul temelli programların gerçekten tam bir birincil önleme programı mı olduğu yoksa farkındalık yaratma ile mi sınırlı kaldığı daha derinlemesine araştırılmalıdır.

WAVE üyesi ülkelerin üçte birinden daha azında (%30) feminist öz savunma eğitimi mevcuttur. Yine de, bir dizi üniversite çalışması feminist öz savunmanın faydalarını ve dolayısıyla kadına yönelik şiddeti önlemek için bu birincil önleme faaliyetinin önemini ortaya koymuştur (bkz. bir sonraki bölüm). Son olarak, WAVE üye ülkelerinde uygulanan diğer birincil önleme faaliyetleri arasında şiddete tanık olup sessiz kalanlara yönelik müdahale eğitimleri (%32), öz bakım faaliyetleri (%28) ve ayrımcılık karşıtı ve eşitlik temelli eğitimler, potansiyel faillere veya belirli gruplara (örneğin azınlık kadınları) yönelik faaliyetler ve eğlence sektörünü hedef alan sektöre özel girişimler gibi faaliyetler (%15) bulunmaktadır.

WAVE üye ülkelerindeki mevcut birincil önleme faaliyetlerine ilişkin eldeki veriler daha çok bu faaliyetlerden yararlananlarla ilgilidir. Delegelerin sunduğu verilere göre, birincil önleme faaliyetlerinin ana yararlanıcıları genel halktır (%81), bunu kadınlar (%68), 18 yaş altı kız çocukları (%66), 18 yaş altı erkek çocukları (%59), LGBT+ bireyler (%57) ve son olarak erkekler (%51) izlemektedir.

6 73. paragrafta şu ifadeler yer almaktadır: “Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesine yönelik eylemler, birincil, ikincil ve üçüncül önleyici tedbirlerden oluşan bütüncül bir yaklaşıma dayanmalıdır. Birincil önleme, şiddetin henüz ortaya çıkmadan engellenmesini amaçlar; bu kapsamda, her türlü şiddetin farklı biçimleri ve sonuçları konusunda toplumsal farkındalık yaratmayı ve bireyler arası ilişkilerde rıza kavramının erken yaşta öğrenilmesini hedefleyen bilinçlendirme kampanyaları ile özel eğitim programlarını içerebilir. İkinci önleme, şiddeti erken tespit etmeye ve şiddetin ilerlemesini ya da tırmanmasını zamanında engellemeye odaklanır. Üçüncül önleme ise yeniden şiddet uygulama ve kişilerin defaatle mağdur olmasının önüne geçmeyi, aynı zamanda şiddetin yol açtığı sonuçların etkili biçimde ele alınmasını amaçlar; bu da şiddete tanık olup sessiz kalanların müdahalesini teşvik eden stratejiler, erken müdahale merkezleri ve müdahale programları gibi araçları içerebilir.

7 WAVE’in yönergenin benimsenmesine dair açıklamasının tam metni için: <https://wave-network.org/vaw-directive-032024/>.

8 WAVE Danışma Kurulu, her ülkedeki üye kuruluşlardan bir Delege ve bir Eş-Delegeden oluşur. Delegeler ve Eş-Delegeler, ilgili ülkenin üye örgütlerinin karşılıklı mutabakatı ile atanır. Delegelerin sorumluluğu WAVE Ülke Raporları için ulusal veri sağlamaktır.

WAVE Ağı'ndan Umut Vaat Eden Pratikler

Yazar: Tere Iglesias Lopez

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili araştırmalarla karşılaştırıldığında, birincil önleme programları ve özellikle önleme programlarını etkili kılan hususlar hakkındaki akademik literatür oldukça sınırlıdır. Bir derlemede (Nation v.d., 2003), gençlere yönelik etkili önleme programlarıyla tutarlı bir şekilde ilişkilendirilen dokuz özellik belirtilmiştir. Programların sahip olması gereken özellikler şunlardır: kapsamlı ve küresel bir yaklaşıma sahip olmak, çeşitli öğretim yöntemlerini içermek, yeterli kapsama sahip olmak ve sürekliliği sağlamak, teorik analizlere ve ampirik verilere dayanmak, olumlu ilişkileri teşvik etmek, müdahaleyi doğru zamanda yapmak, sosyokültürel bağlamla ilişki içinde olmak, etki değerlendirmelerini içermek ve iyi eğitilmiş personele sahip olmak.

Bu başarı kriterlerini esas alarak WAVE üyesi örgüt ve kuruluşlar tarafından uygulanan birkaç birincil önleme faaliyetini umut verici uygulama olarak belirledik. Bu bölümde, üyeler tarafından yürütülen bu umut verici uygulamalardan bazılarını tanıtacağız. Böylelikle, okuyuculara WAVE ağı içinde hali hazırda neler yapıldığına dair genel bir bakış sunarken kadın hakları örgütlerine ilham verebilecek birincil önleme faaliyetlerinin somut örnekleri tanıtacağız. Bu örnekler eksiksiz değildir, ancak WAVE Ağı içinde ve ötesinde teşvik edilmeye ve paylaşılmaya değer birincil önleme faaliyetleri hakkında düşünmek için iyi bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

Kadınlar ve kız çocukları için feminist öz savunma ve kendini ifade etme

WAVE üyesi üç örgüt—Polonya'dan *Autonomia* ve *Juniper Vakfı* ile Belçika'dan *Garance*—LBTQIA+ kimlikli, engelli ya da engelsiz, göçmenlik deneyimi olan ve farklı yaşlardan kadınlar ve kız çocukları için feminist öz savunma atölyeleri düzenliyor. Bu çalışmalar kapsamında eğitici eğitimleri, bu eğitimlerin standartlarının belirlenmesi, feminist öz savunma alanında savunuculuk, ağ kurma ve ittifak oluşturma, değerlendirme, araştırma ve yayın faaliyetleri yürütülüyor.

Feminist öz savunma atölyeleri, güçlenme yaklaşımına dayanarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı hem birincil bir önleme yöntemi hem feminist bir yanıt hem de aktif bir direniş biçimidir. Feminist öz savunma atölyelerinde katılımcılar kamusal alanlarda, okulda, işte ve/veya evde karşılaştıkları sözlü ve fiziksel saldırılara karşı çaresizlik ve savunmasızlık hissinin üstesinden gelme fırsatı bulurlar. Kadınlar ve kız çocukları sınır ihlallerini ve şiddeti nasıl tanıyacaklarını ve bunlara nasıl karşılık vereceklerini öğrenirler. Özgüven, özsayı ve öznellik duygularını güçlendirirler.

Çeşitli çalışmalar feminist öz savunmanın kadınlar ve kız çocuklarının maruz kaldığı saldırganlık ve/ya şiddet riskini azalttığını göstermiştir. Hollanda (van Baarsen & van der Plicht, 1995), Kanada (Senn v.d., 2015), ABD (Hollander, 2014), Kenya (Sarnquist v.d., 2014) ve Malavi'de (Decker v.d., 2018) yapılan çalışmalar, bir feminist öz savunma atölyesine katıldıktan sonra kadınların ve kız çocuklarının tehdit edildiklerinde kendilerini daha az savunmasız ve daha kontrollü hissettiklerini, cinsel saldırıya uğrama olasılıklarının daha düşük olduğunu⁹ ve cinsel saldırı durumunda

9 Van Baarsen ve van der Plicht de feminist öz savunma eğitimlerine katılmanın fiziksel şiddet kaynaklı mağduriyet üzerinde önleyici bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Ancak, alıntılanan diğer araştırmalar sadece cinsel şiddeti dikkate almıştır.

direnme becerilerine daha fazla güvendiklerini ve dolayısıyla kendilerini daha etkili bir şekilde savunabildiklerini göstermektedir. Yıllık tecavüz ve cinsel saldırı oranları, öz savunma eğitimi almış kadın ve kız çocuklarında, eğitim almamış kadın ve kız çocuklarına kıyasla daha düşüktür. Buna ek olarak, bir saldırıyı engelleyemeyen katılımcılar ruh sağlıklarının daha az etkilendiğini bildirmişlerdir.

Polonya'da 2008 yılında feminist öz savunma atölyelerine katılımın etkisi üzerine yapılan bir değerlendirmeye göre, 113 yetişkin katılımcının %94'ü feminist öz savunmanın kişisel/mesleki yaşamlarını etkilediğini belirtmiştir (Sekutowicz, 2023). Katılımcıların %90'ı şiddeti tanıma ve şiddete karşılık verme becerilerinin arttığını ifade ederken, %86'sı da feminist öz savunma eğitiminden edindikleri bilgi ve becerilerin kendileri için faydalı olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %90'ından fazlası feminist öz savunmanın etkili bir şiddet önleme yöntemi olduğunu ve her kız çocuğunun feminist öz savunma eğitimine katılma imkanına sahip olması gerektiğini düşündüklerini söylemiştir. Katılımcıların tamamı başka kadınlara ve kız çocuklarına bir feminist öz savunma atölyesine katılmalarını tavsiye etmektedir.

Polonya'da 2009 yılında 12 saatlik bir feminist öz savunma atölyesine katılan 13-16 yaş arası kız çocuklarıyla yapılan 71 anket neticesinde de katılımcıların %69'unun daha önce şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Atölye çalışmalarından sonra tüm kız çocukları kendilerini daha güvende hissettiklerini belirtmiş ve katılımcıların neredeyse %95'i özgüvenlerinin arttığını ve kendini ifade becerilerinin güçlendiğini söylemiştir. Tüm katılımcılar şiddeti tanıma ve şiddete karşılık verme kapasitelerinin arttığını dile getirmiş ve başka kadınlara ve kız çocuklarına feminist öz savunma atölyelerine katılmalarını tavsiye etmiştir.

İllüstrasyon 1. Agata Teutsch tarafından ergenler için düzenlenen bir atölyeden fotoğraf. Foto: Magdalena Stoch.

Okul temelli önleme programları

Çocuklara Yönelik Saldırıları Önleme (CAP), 1978 yılında ABD'de feminist öz savunma uygulayıcıları tarafından geliştirilmiş bir programdır. Belçikalı WAVE üyesi Garance, 2015 yılında Kanadalı CAP eğitmenlerinin atölyelerine katıldı ve o zamandan beri Belçika'nın Fransızca konuşulan ilkokullarında *Enfants CAPables* programını hayata geçiriyor. Bu program, zorbalık ve cinsel şiddetin birincil önlenmesine odaklanıyor; ebeveynler, okul personeli ve çocuklara yönelik atölyeleri kapsayan üç yönlü bir eğitim yaklaşımı sunuyor. Bu sayede, önleme mesajları tüm gruplara tutarlı biçimde iletilabiliyor ve gruplar birbirlerini destekleyebiliyor. Programın temel amacı yalnızca bilgilendirme ve farkındalık yaratmak değil; aynı zamanda hem çocukların hem de yetişkinlerin güçlenmesini sağlamak, özgüvenlerini artırmak ve eyleme geçebilmelerini sağlayacak kişisel ve kolektif kaynaklarını geliştirmektir.

Bu atölyelerde yetişkinler çocuk istismarı ve bu konudaki yasal düzenlemelere ilişkin bilgi ediniyor. Ayrıca,

- » Çocuklarla kendini koruma ve güvende hissetme hakkında nasıl iletişime geçecekleri,
- » Şiddete uğramış olma ihtimali olan bir çocukta bu şiddetin fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal işaretlerini nasıl tanıyacakları,
- » Bir yetişkine bu konularda açılmak isteyen bir çocuğa nasıl davranacakları konularında eğitim alıyorlar.

Çocuklar için olan atölyenin amaçları arasında ise,

- » Çocukların akran şiddeti ya da yabancılar ve yakınları olan yetişkinler tarafından kendilerine uygulanan cinsel şiddet gibi tehlikeli durumları korkuları artmadan tanıyabilmeleri,
- » Çocukların bu durumlarla başa çıkma stratejilerini—sınır koyma, kendi güvenliklerini sağlama, yardım talep etme, güvenilir bir yetişkinle iletişime geçme, ve birkaç öz savunma tekniği gibi—öğrenmeleri,
- » Çocukların şiddete uğramış olma ihtimali olan başka çocuklarla dayanışma kurmaları,
- » Çocukların gündelik hayatlarında hali hazırda kendilerini güvende hissetmek için yaptıklarını vurgulayarak bu pratiklerin farkına varmalarını sağlamak yer alıyor.

2022-2023 eğitim-öğretim yılında düzenlenen atölye çalışmasının ardından çocukların memnuniyet oranı %78 olarak ölçülmüştür. Çocuklara ayrıca seçimlerini açıklama ve bunu bir çizimle ifade etme imkânı da sunulmuştur. Birçok çocuk, özellikle eve yalnız giderken kendilerini daha güvende hissetmelerine yardımcı olacak stratejiler öğrenmiş olmaktan ya da senaryolar üzerinden yeni bilgiler edinmekten (bazı öz savunma hareketleri ve “güç bağırsı” gibi) memnuniyet duyduklarını dile getirmiştir. Bazı çocuklar ise, güçlü, güvende ve özgür olmanın kendilerine ait üç temel hak olduğunu ilk kez öğrendiklerini belirtmiş; bu farkındalıklarını bazen çizimlerle desteklemişlerdir. Bazı çocuklar, kendilerini savunma haklarının var olduğunu duymanın tamamen yeni bir deneyim olduğunu dile getirmiştir.

Bir başka WAVE üyesi, İtalya'dan [D.i.Re](#) de okullarda 4-7 yaş arası çocuklar ve onların öğretmen ve eğitimcileri için atölye çalışmaları yürütüyor. D.i.Re bunun için pedagojik araçlar geliştirmiş ve özellikle de güç konusunda dört animasyon videosu tasarlamış. Örgüt, okul personeline, aktivistlere, gönüllülere ve şiddetle mücadele merkezlerinde çalışanlara bu animasyon videolarını kullanmaları için eğitim veriyorlar. İlgili okullarda, tüm personele yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda farkındalık artırma toplantılarının yanı sıra, bu şiddetin kültürel kökenleri ve okulda önleme stratejileri üzerine öğretmenler ve eğitimcilere yönelik eğitimler de düzenliyorlar.

İllüstrasyon 2. Çocuklarla güç kavramı üzerine yapılan D.i.Re atölyesinden fotoğraf.

Genç kadınlar ve kız çocukları için kamplar

Rebel Girls Day Camp, Macaristan'dan WAVE üyesi olan NANE tarafından 13-18 yaş arası kız çocukları için düzenlenen beş günlük bir eğitim ve topluluk programıdır. Kamp, kız çocuklarına hayatlarının merkezinde yer alan, ancak yeterince tartışılmayan veya tabu olarak görülen toplumsal cinsiyet rolleri, güzellik standartları, güvenli ve eşit ilişkiler ve seks, yakın ilişkilerde şiddetin biçimleri ve uyarı işaretleri, pornografinin etkileri ve dijital şiddet gibi bir dizi konu hakkında derinlemesine bir bakış açısı sunuyor.

Kampın programı, eğlenceli ve yaratıcı öğrenme yöntemlerinin kullanıldığı bir dizi atölye çalışmasının yanı sıra feminist öz savunma, yoga, kaykay ve sanat atölyeleri gibi boş zaman ve topluluk oluşturma faaliyetleri üzerine inşa edilmiş. Kamplar, katılımcıların özsaygılarını, aidiyet duygularını ve toplumsal cinsiyete dayalı zararlı toplumsal beklentiler karşısında dayanıklılıklarını güçlendirmeyi, ihtiyaçlarını ve sınırlarını tanımlama ve ifade etme becerilerini geliştirmeyi ve kadınları ve kız çocuklarını etkileyen şiddet ve ayrımcılık konusunda eleştirel düşünmeyi amaçlıyor.

İllüstrasyon 3. NANE'nin düzenlediği bir *Rebel Girls* kampından fotoğraf.

2021 yılından bu yana Budapeşte'nin yanı sıra Pécs ve Szeged merkezlerinde düzenlenen *Rebel Girls* kamplarına 175 kız çocuğu katıldı. Ne yazık ki, kısıtlayıcı yasal düzenlemeler programın yeterli kapsam ve süreklilikle uygulanmasını engellemektedir; bu nedenle program, gerekli takip mekanizmaları olmaksızın tek seferlik bir müdahale olarak kalmaktadır. Ayrıca, doğrudan sonuçlar ve kısa vadeli etkiler ölçülebilirken, uzun vadeli etkinin değerlendirilmesi yeterli finansman sağlanmadıkça oldukça güçleşmektedir.

Polonya'da WAVE üyesi Autonomia, yıl boyunca "Kız Çocukları Güçlenme Merkezi" olarak faaliyet gösteren kapsamlı bir güçlenme programı geliştirmeyi başarmıştır. Bu merkez, kız çocuklarının güçlenmesini destekleyen ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemeyi hedefleyen çeşitli etkinlikler ve atölye çalışmalarıyla zenginleştirilmiş bir buluşma alanı sunmaktadır. Diğer etkinliklerin yanı sıra bu programda "Kız çocuklarının gücü var" atölyeleri, Güç Tiyatrosu, feminist öz savunma atölyeleri, rıza atölyeleri, Kız Çocukları İklim günleri, Güç Bivouac'ı¹⁰, Kız Çocuklarının Gücü Yazı ve onarım kafeleri yer almaktadır. Bu faaliyetler sayesinde her kız çocuğu, güvenli ve özgür bir ortamda kendi yeteneklerini ve gücünü keşfetme fırsatı bulur; cesaretini, dayanıklılığını ve direncini geliştirebilir. Bu alan, kız çocuklarının utanç ve çaresizlik duygularından sıyrılmalarına, seslerini ve bedenlerini sahiplenmelerine, karar verme becerilerini geliştirmelerine ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmayı öğrenmelerine olanak tanır. Ayrıca, birlikte hareket etmeyi, işbirliği kurmayı ve bazen güvenle hata yapabilmeyi de deneyimleyebilecekleri bir öğrenme alanı sunar.

10 Kısıtlı ya da herhangi bir sığınak olmadan yapılan geçici kamp.

Kız Çocukları Güçlenme Merkezi, 2019'dan bu yana Krakow'da bir yılı aşkın süre boyunca her gün aktif olarak faaliyet göstermekteydi. Ancak finansman yetersizliği nedeniyle artık yalnızca zaman zaman, olanaklar elverdiğinde çalışmalarını sürdürebilmektedir. 2022 yılında ise Polonya'nın farklı şehirlerinde—Ełk, Warszawa, Łódź, Głogów ve Niepołomice—beş yeni merkez daha açılmıştır.

İllüstrasyon 4. Foto: Florence Moncenis. "Genç eğitimci eğitimleri ve kız çocukları için kurulan merkezlerle kız çocuklarının ve genç kadınların güçlendirilmesi eğitimi" başlıklı uluslararası proje kapsamında gerçekleştirilen atölye çalışmasından fotoğraf.

Feminist perspektiften sosyal çalışma

WAVE Türkiye üyesi Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, erkek şiddetine uğrayan ya da uğrama riski olan kadınlara yönelik dayanışma merkezi ve sığınakta feminist bir bakış açısıyla sosyal çalışmalar yürütüyor. Bu önleyici yaklaşım, dayanışma merkezinin çalışmalarının temelini oluşturuyor. Merkezin çalışmaları, yalnızca destek hattıyla sınırlı değil; anlamlı diyaloglar kurmayı ve kriz anlarına müdahaleyi de kapsayan bütüncül bir yaklaşım benimsiyor. Mor Çatı'da, bu etkileşimler aracılığıyla, risk değerlendirmeleri yapılarak önleyici bilgi sunulabiliyor; olası şiddet vakaları ya da hak ihlallerine karşı önceden planlar geliştirilebiliyor. Aynı zamanda kurumsal şiddetin önlenmesine yönelik stratejiler de bu sürecin önemli bir parçasını oluşturuyor. Mor Çatı, şiddeti önleme ve kadınları güçlendirme stratejilerini de içeren kapsamlı desteğin önemini kabul ediyor. Bu nedenle, feminist sosyal çalışmalarında, destek hattı ikincil ve üçüncül önleme çalışmalarının yanı sıra birincil önlemeyi de içeriyor.

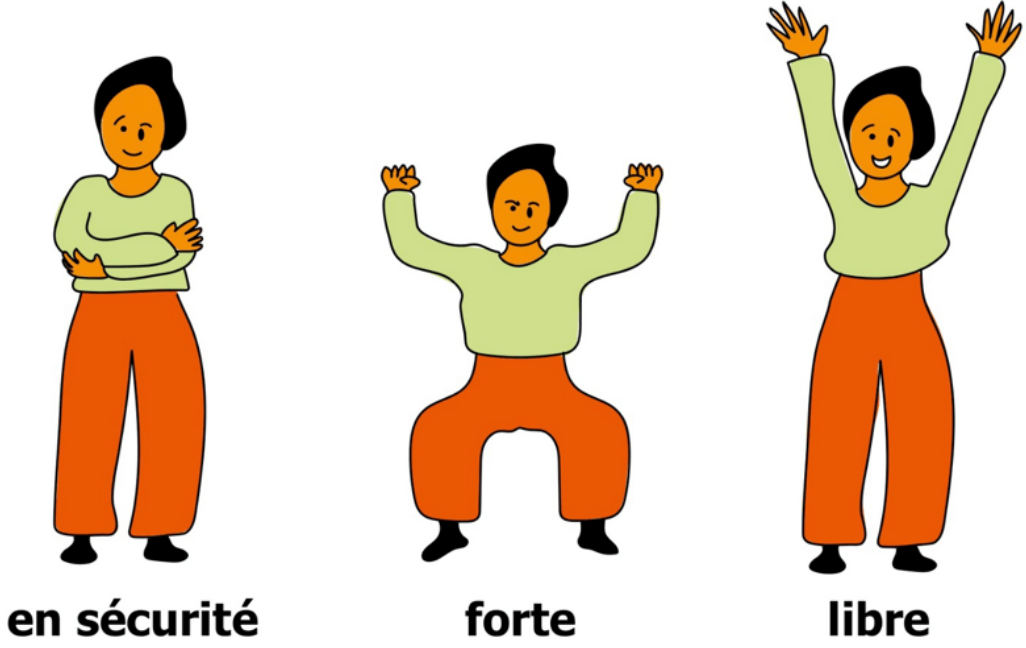
Mor Çatı'nın sığınakta yürüttüğü çalışma, kriz anlarına müdahalenin ötesine geçmekte; sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutları kapsayan sürekli bir destek anlayışına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, erkek şiddetinin karmaşık dinamiklerini, iktidar ilişkilerini, şiddet döngüsünü, tehlike işaretlerini ve güvenli ilişkilerin ne anlama geldiğini kavrayan bir bakış açısını içerir. Böylece yalnızca acil risk ve tehlikeleri ele almakla kalmaz, aynı zamanda potansiyel krizleri önceden öngörerek bütüncül bir destek sunulmasını mümkün kılar. Bu çok yönlü yaklaşım, kadınların kendi hayatları üzerindeki kontrolü yeniden kazanmalarına ve güçlenmelerine olanak tanıyacak araç ve kaynakları geliştirmelerini de sağlar.

Kısacası, Mor Çatı kadınlara sadece karşı karşıya oldukları acil riskler ve zorluklar değil, aynı zamanda karşılaşılabilecekleri muhtemel riskler, krizler, iniş ve çıkışlar için de sosyal, ekonomik ve psikolojik destek sunmaktadır. Ayrıca Mor Çatı, güvenli ilişkilere ve özellikle şiddet içermesi muhtemel ilişkilere girebilecek kadınların sınır koymasının önemine dikkat çekmektedir.

Akran eğitimi programları

Belçikalı WAVE üyesi Garance, 2008 yılından bu yana akran eğitimcilerini şiddetin önlenmesine yönelik güvenlik atölyeleri düzenlemeleri için eğitmektedir. Akran eğitimi, kolaylaştırıcının grup üyeleriyle cinsiyet, yaş, köken veya yaşam deneyimleri gibi ortak özellikleri paylaşmasına ve benzer ayrımcılık ya da sorunları deneyimlemesine dayanır.

Bu ortaklık, grubun birlikte ihtiyaçlarına uygun stratejiler geliştirmesini sağlar; böylece katılımcılar haklarını daha güçlü savunabilir ve evde, sokakta ya da iş yerinde kendilerini daha güvende hissedebilirler. Güvenlik temelli bu akran eğitimi aynı zamanda feminist öz savunmaya açılan bir kapı niteliğindedir.

İllüstrasyon 5. Güvenli, güçlü ve özgür Garance'ta yürütülen tüm akran eğitimi çalışmalarının sloganıdır.

Garance'ın akran eğitimi programları şu anda üç hedef gruba yöneliktir: yaşlı kadınlar, göçmen kadınlar/beyaz olmayan kadınlar ve öğrenme güçlüğü yaşayan kadınlar. Eğitimi tamamlayan akran eğitmenleri, önleme stratejileri, kişisel sınırlar ve sınır koyma, kamusal alanlarda güvenlik, özel alanlarda güvenlik (engelli kadınlar için yatılı kurumlar dahil) ve ayrımcılıkla mücadele gibi konularda beş farklı güvenlik atölyesi düzenleyebilmektedir. Her modül, katılımcıların toplumsal bağlamları eleştirel bir gözle değerlendirmesine, deneyim ve kaynaklarını paylaşmasına ve birlikte tatmin edici çözümler üretmesine olanak tanır. Bu kolektif ve özgürleştirici yaklaşım, aynı zamanda sosyal bağları ve dayanışmayı da güçlendirir. Garance, düzenli akran eğitici buluşmaları ve kolaylaştırıcılık deneyimlerinin paylaşıldığı yıllık açık hava semineri ile sürekli destek ve eğitim imkânı sunar.

Anketler ve odak grupları aracılığıyla yapılan değerlendirmelerde, hem akran eğitmenleri hem de katılımcılar sürekli olarak özgüvelerinin arttığını, korku ve kaçınma stratejilerinin azaldığını ve zaman içinde sabit kalan olumlu değişiklikler yaşadıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca, kendi özel ihtiyaç ve ilgi alanlarına odaklanabilecekleri, sadece akranlardan oluşan bir grup bağlamında çalışmanın öneminin altını çizmişlerdir. Dahası, gruplarının geliştirdiği önleme stratejilerini uygulama konusunda (artan öz yeterlilik) kendilerini daha iyi hissettiklerini dile getirmişler. Ara dönem değerlendirmeleri katılımcıların birçoğunun bu stratejileri başarıyla hayata geçirdiğini göstermektedir.

Birincil Önleme için Savunuculuk

Irene Zeilinger

Bu bölüm, Garance'ın Belçika'nın Fransızca konuşulan bölgesinde 20 yıla yakın bir süredir yürüttüğü savunuculuk faaliyetlerine odaklanıyor. Garance, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede birincil önleme faaliyetleri için savunuculuk yapmaya başladığında örgütün uzun vadeli bir stratejisi yoktu. Yapılması gerektiğine inandıkları şey için alan açmak ve kaynak bulmak için yapmaları gerekeni yaptılar ve stratejileri zaman içinde farklı aktörlerle olan ilişkileriyle şekillendi. Ancak Garance'ın deneyimleri, savunuculuk faaliyetlerini en başından planlamak isteyen diğer kuruluşlar için yol gösterici olabilir. Belçika'nın Fransızca konuşulan bölgesindeki sosyo-politik bağlam, Avrupa'daki diğer pek çok bölgeye kıyasla kesinlikle daha az düşmancadır. Ancak Garance'ın hikayesi, başka yerlerde birincil önleme savunuculuğu yapmak için umut verici olabilir. Umut verici, çünkü Garance savunuculuğa başladığında, Belçika'da birincil önleme hakkında söz söyleyen tek kuruluştur ve bu konuyu siyasi gündeme taşımak için yıllarca fiziksel olarak kararların alındığı odalarda bulunmasalardı, birincil önleme tali bir unsur olarak kalmaya devam edecekti. Bugün, birincil önleme, Belçika feminist hareketinin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelesinde önceliklerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisine ilişkin mevcut ulusal ve diğer eylem planları, birincil önleme konusunu içermekte ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sona erdirmek için yeni alanlar açmaktadır. Peki Garance A noktasından B noktasına nasıl geldi?

Birtakım genel yorumlarla başlayalım. Birincil önleme faaliyetleri kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete üzerine yürütülen tartışmaları dönüştürmekle ilgilidir. Bu zaman alan bir süreçtir ve deyim yerindeyse, küçük darbeler büyük meşeleri devirir. Kimsenin sizi dinlemediği veya hiçbir yere varamadığınız izlenimine kapılsanız bile, çabalamaya devam ederseniz, bir birikim yaratır ve zamanla kritik eşiğe ulaşırsınız. Ayrıca, "aynı anda her yerde" olmaya, bilgi sahibi ve güvenilir olmaya ve her şeyi kendiniz yapmaya hazır olmanız gerekir. Muhtemelen kimse sizin yerinize bu işi yapmayacaktır. Mesajınızı insanlara ulaştırmak için kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle herhangi bir ilgisi olan her platformu kullanmalısınız ve kendinizi tekrar etmekten ve insanları tek bir konuya dikkatlerini çekmelere sıkılmaktan korkmayın. Garance'ın üstlendiği davada işe yarayan da bu oldu.

Garance, kuruluşundan itibaren kadınlara ve kız çocuklarına şiddetin önlenmesini temel misyonu olarak belirlemiş ve bunun sonucunda feminist harekette hem içeride hem de dışarıda olan bir konuma sahip olmuştur. Hareketin içindeydi çünkü diğer feminist sivil toplum örgütlerinde de (STÖ'ler) yankılanan ve işbirliği ve dayanışma için pek çok fırsat yaratan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle dair feminist bir bakış açısı geliştirdi. Hareketin dışında konumlanmıştı çünkü kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet üzerine çalışan diğer tüm feminist STÖ'ler şiddetten hayatta kalanlara destek vermeye odaklanmıştı ve en iyi ihtimalle, az sayıda birincil önleme faaliyeti yürütüyorlardı. Birincil önleme onlar için bir öncelik değildi ve bazı durumlarda bu faaliyetler mevcut kısıtlı kaynaklar bağlamında şiddetle hayatta kalanlara sunulan desteğe rakip olarak görülüyordu. Bu nedenle Garance, ilk adım olarak feminist hareket içinde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sona erdirilmesinde birincil önlemenin önemine dikkat çekmiş ve mevcut faaliyetlerin iletilmeyen ihtiyaçları kapsamadığına, bu kör noktaların ise tüm hareketin etkinliğini sınırladığına dair farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Ancak bu çağrı başlangıçta isteksizlikle karşılanmıştı; bazı sivil toplum örgütleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle verilen feminist yanıtların eksik yönlerinin vurgulanmasının geri tepmesinden endişe duymuştur. Bu tereddütün aşılmasında, yaşanan yanıt eksikliğinin sivil toplumdan değil, yetersiz hükümet politikaları ve programlarının mantıksal bir sonucu olarak çerçevelenmesi etkili olmuştur.

Garance, büyük ve tanınmış feminist STÖ'lerden sınırlı da olsa destek aldıktan sonra, bu konumunu ulusal ve yerel düzeydeki karar alıcılara yönelik savunuculuk faaliyetlerinde bir dayanak noktası olarak kullanmıştır. Bir feminist platform, yuvarlak masa toplantısı ya da kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili başka bir eylem grubu karar alıcılarla bir araya geldiğinde, Garance de bu toplantılara katılarak birincil önleme yaklaşımını sürekli gündeme getirme fırsatı bulmuştur. Bu alanlarda artan görünürlük, kolektif toplantıların dışında bireysel savunuculuk faaliyetleri için de kapı aralamıştır. Bu faaliyetler arasında "bakanlık turu"nun önemi büyüktür ve bugün de önemini korumaktadır. Belçika'daki kurumsal karmaşıklık nedeniyle sıkça gerçekleşen hükümet ve belediye meclisi değişimlerinin ardından, Garance her yeni yönetimle temas kurarak kadına yönelik şiddetle ilgili politika projelerini görüşmek üzere toplantı talep etmektedir. Bu toplantılar, yeni bakanların kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önleme imkanlarından haberdar olmaları ve bu yaklaşımın mevcut politika projeleriyle nasıl uyumlu hale getirilebileceğini görmeleri açısından önemli bir fırsat sunar. Garance, savunuculuk faaliyetlerinde ikna etmekten çok pedagojik bir yaklaşım benimsemiştir. Ayrıca, birincil önleme stratejileri içermeyen politika girişimlerinin yetersiz kalma riskine dikkat çekerek, karar alıcıları gerçek bir fark yaratmaya ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik politikalarda kalıcı etkiler bırakmaya çağırılmaktadır. Zaman içinde bu yaklaşım, hem birincil önleme konusundaki farkındalığın artmasına hem de bu alana kaynak ayırma konusundaki istekliliğin gözle görülür biçimde güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Yerel ve ulusal savunuculuğa paralel olarak, Garance ta kuruluşunun erken yıllarından itibaren uluslararası alanda da faaliyet yürütmeye başlamıştır. Belçika 2002 yılında DSÖ'nün şiddeti önlemeye yönelik küresel kampanyasının kurucu üyelerinden biri olduğu için Garance birçok uluslararası etkinliğe katılabilmiş, DSÖ'nün Şiddeti Önleme İttifakı'nın bir üyesi olmuş ve kampanyayı ve araçlarını Belçikalı karar vericilere aktarmıştır. Bu, Garance'ın iletmeye çalıştığı mesaja daha fazla görünürlük ve güvenilirlik kazandırmış ve araştırmacılar, feminist olmayan STÖ müttefikleri ve dünya çapında feminist savunucularla kurduğu ağı genişletmiştir. Uluslararası savunuculuk araçları, iyi uygulama örnekleri, değerlendirme raporları ve politika belgeleri, Belçika'daki savunuculuk çalışmalarının güçlenmesine önemli katkılar sağladı. Garance her ne kadar uluslararası alanda sürekli bir varlık gösterecek kapasiteye sahip olmasa da, İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin 2017 tarihli Avrupa Parlamentosu kararı gibi bazı önemli fırsatları değerlendirmeyi başardı. 1980'lerden bu yana Avrupa Birliği belgelerinde bir ilk olan bu kararın nihai metnine kadınlar ve kız çocukları için öz savunma konusunun dahil edilmesi, yalnızca birkaç e-posta ve takip görüşmesiyle mümkün oldu.

Bu üç yönlü savunuculuk yaklaşımı, Belçika'nın ilk GREVIO değerlendirmesi öncesinde bir bütün haline geldi. Garance, İstanbul Sözleşmesi'nin Belçika hükümetleri tarafından (eksik) uygulanmasına ilişkin gölge raporun yazımına aktif olarak katılmış ve önleme bölümünün yazımını koordine etmiştir (Koalisyon "Ensemble contre les violences faites aux femmes", 2019). Bu sayede, yalnızca GREVIO anketinin ulaşabileceğinden öteye geçilerek, birincil, ikincil ve üçüncül önleme arasında net bir ayırım yapmak ve politika ile programlamadaki boşluklara dikkat çekmek mümkün olmuştur. Diğer sivil toplum örgütleriyle yürütülen işbirliği süreci de, birincil önleme faaliyetlerini 10 öncelikli feminist talebin biri haline getirerek bu alandaki desteğin güçlenmesini sağlamıştır. GREVIO da bu talebi benimsemiş ve sunduğu rapor, yeni seçilen görece ilerici hükümetin koalisyon anlaşmalarını etkilemiş; böylece birincil önleme ile feminist öz savunmanın çeşitli eylem planlarına açıkça dahil edilmesinin önünü açmıştır. Raporun, bu sürece tam zamanında katkı sağlaması ise süreci daha da etkili kılmıştır.

Savunuculuk her şeyden önce mesajınızı iletmekle ilgilidir. Aşağıda, Garance'ın bu iletişimi sağlamak için kullandığı stratejilerinden yararlı olabileceğini ve diğer bağlamlara aktarılabileceğini düşündüğümüz üç yönünü inceliyoruz.

1 ÇERÇEVELEME

Çerçeveleme, gerçeklik hakkındaki algı, anlayış ve iletişimle ilgilidir ve savunuculuk faaliyetlerinin başarılı olabilmesi için kilit öneme sahiptir. Hakkında politika üretilecek bir konuya dair kullandığımız kelimeler, sorunu nasıl algıladığımızı ve nasıl anladığımızı yansıtır; bu da geliştirilecek politika ve programlara doğrudan yön verir (NCIPC, 2010). Bu nedenle, çerçeveleme son derece kritik bir öneme sahiptir. Feminist hareket de uzun süredir, feminist düşünce ve pratiği en doğru şekilde yansıtacak terimleri bulmaya çalışmaktadır. "Mağdur" ya da "hayatta kalan", "ev içi şiddet", "yakın partner şiddeti" ya da "aile içi şiddet", "seks işçiliği" ya da "fahişelik" gibi kelime tercihleri, bu çabanın bir parçasıdır ve farklı siyasi duruşları yansıtan önemli göstergelerdir. Bu terimlerin hangisinin tercih edildiği, konulara hangi bakış açısıyla yaklaşıldığını anlamak açısından oldukça belirleyicidir.

Belçika örneğinde, feminist STÖ'ler ve karar alıcılar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadeleyle dair yürütülen her türlü faaliyeti, herhangi bir ayırım gözetmeden "önleme" başlığı altında tanımlamaktaydı. Bu yaklaşımın sonucu olarak, dikkat, çaba ve kaynakların büyük kısmı ikincil ve üçüncül önleme çalışmalarına yönelmiş; şiddetin meydana gelmesini gerçekten engellemeye yönelik birincil önlemeye ise oldukça sınırlı yatırım yapılmıştır. Bu durum, birincil önlemenin önemini gölgede bırakmış ve görünmez kılmıştır. Bu nedenle, potansiyel feminist müttefikleri ve politika yapıcılar; birincil, ikincil ve üçüncül önleme kavramları, bunlar arasındaki farklar ve birbirlerini nasıl tamamladıkları konusunda bilgilendirmek, Belçika'daki politika ve programlarda gerekli dönüşümün sağlanması için atılan kritik bir ilk adım olmuştur. Yukarıda da vurgulandığı gibi, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede bu üç boyutlu yaklaşımın benimsenmesi zaman almış, ancak ısrarla yürütülen çalışmalar sayesinde bu farkındalık giderek güçlenmiştir.

İkinci adımda Garance, genellikle birbirinin yerine kullanılsa da aslında farklı anlamlara gelen "birincil önleme" ve "farkındalık yaratma" kavramları arasında net bir ayırım yapmıştır. Şiddeti önlemenin tek yoluymuş gibi yalnızca konu hakkında bilgi vermeye ve kamuoyunun dikkatini çekmeye odaklanan farkındalık kampanyaları, birincil önleme ile karıştırılmaktaydı. Gerçekten de, hükümetlerin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemeye dair politika taahhütleri genellikle bu tür kampanyalarla sınırlı kalmıştı. Oysa uluslararası araştırmalar (DSÖ, 2010) farkındalık artırma kampanyalarının, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin düzeyini azaltma konusunda kayda değer bir önleyici etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, farkındalık yaratma çalışmaları farklı hedefler açısından gerekli olabilir, ancak birincil önleme açısından tek başına yeterli değildir. Bu noktada temel zorluk, farkındalık yaratmanın önemli olduğunu kabul ederken aynı zamanda bunun tek başına şiddeti azaltmadığını ortaya koymak ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti gerçekten önlemek için farklı ve etkili eylem biçimlerinin finansmanını savunmaktır. Bu çabanın ilk somut başarısı, 2010-2014¹¹ Ulusal Eylem Planı'nda (UEP) farkındalık yaratma ile birincil önleme faaliyetlerinin ayrı bölümler olarak ele alınmasıyla elde edilmiştir. Bu plan, gençler arasında flört ilişkilerinde şiddetin önlenmesini hedefleyen okul temelli programlar ile toplumsal cinsiyet perspektifine duyarlı cinsel eğitim programları gibi açık birincil önleme örneklerine yer vererek önemli bir eşik atlamıştır. Ancak, bu kazanımlar İstanbul Sözleşmesi'nin yapısını takip eden bir sonraki Ulusal Eylem Planı'nda (2015-2019)¹² kaybedilmiştir. Böylelikle birincil önleme yine görünmezleşmiş ve farkındalık arttırmayla karıştırılmaya başlanmıştır. Bu durum, İstanbul Sözleşmesi'nin birincil önleme faaliyetleri söz konusu olduğunda kısıtlı faydasına ve İstanbul Sözleşmesi uygulanırken mevcut ya da gelecekte yürütülebilecek birincil önleme faaliyetlerine zarar vermemesi için gösterilmesi gereken özene işaret etmektedir.

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, çerçeveleme, birincil önleme faaliyetlerini kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelenin en akılcı yaklaşımı olarak konumlandırabilir. Bu, aşağıda sıralanan ve kimsenin itibarını zedelemekten karşı çıkamayacağı üç temel sava dayanmaktadır.

» **Temel öncül:**

Hepimiz, şiddetin olmadığı bir dünyada yaşamak isteriz. Şiddet hiç kimse için iyi değildir ve pek çok insana zarar verir. Bu yüzden hepimiz onu yaşanmadan önlemek isteriz. Bu sav şiddetin gerçekten önlenebileceğine ilişkin tahayyül eksikliğini aşmak ve şiddeti azaltma gerekliliğine dair asgari bir mutabakata varmak için önemlidir. Bu sav kendinden menkuldur ve onu desteklemek için herhangi bir ampirik veriye gerek yoktur.

» **Ahlak/insan hakları temelli öncül:**

Şiddetten hayatta kalanlara sunulan destek, failerle yürütülen çalışmalar ve baskıya odaklanmak, şiddetle ilgili bir adım atmak için onun gerçekleşmesini beklemek anlamına gelir. Bu yaklaşım, aynı zamanda toplum olarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti kabullendiğimiz ve onların bu şiddetten zarar görmelerine göz yumduğumuzun bir göstergesidir. Bu durum, sıkça yaşanan trafik kazalarına verilen yetersiz tepkilerle

11 UEP (2015-2019) tam metni için: <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/101123-PAN%20FR.pdf>

12 UEP (2015-2019) tam metni için: https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/comprehensive_press_file_0.pdf

kiyaslanabilir: Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelenin günümüzdeki yaklaşımı, belirli bir bölgede sık sık yaralanma, ölüm ve ekonomik kayıpla sonuçlanan kazalar olduğunu bilen bir hükümetin tutumuna benzemektedir. Hükümet, kazaları önlemeye yönelik etkili adımlar atmak yerine—örneğin hız sınırlarını düşürmek, emniyet kemeri kullanımını zorunlu kılmak, güvenli sürüş eğitimleri vermek ya da alkollü araç kullanımını azaltmak gibi—sadece kazaları daha çabuk fark etmek için kameralar yerleştirir, yardım hatları kurar ve yol kenarına hastaneler inşa eder. Kaza sonrası müdahaleyi iyileştirmek için sağlık personelinin eğitir, hastane ekipmanına yatırım yapar ve suçu sabit sürücüler için rehabilitasyon programlarını fonlar. Bu benzetme, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede hâkim olan yaklaşımın, esas olarak ikincil ve üçüncül önleme faaliyetlerine odaklandığını açıkça ortaya koyar. Oysa ki, şiddet yaşandıktan sonra bireylerin yaşadığı zararı onarmaya çalışmak en iyi yöntem değildir.

» **Ekonomik öncül:**

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin maliyeti çok yüksektir. Bir çalışmaya göre (EIGE, 2021) kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin yıllık maliyeti yaklaşık olarak 290 milyar avrodur. Şiddeti meydana geldikten sonra—kişisel mağduriyet, hükümet harcamaları, düşen üretim oranlarının ulusal ekonomiye etkileri açısından—ele almanın maliyeti şiddeti yaşanmadan önlemenin maliyetinden çok daha yüksektir. Fransızca bir çalışma (Nectoux v.d., 2010), önlemeye yatırılan her bir avronun, bunun 30 avrosu doğrudan kamu harcaması olmak üzere, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin yarattığı maliyetten yaklaşık 87 avro tasarruf sağladığını belirtmektedir. Kenya'daki bir feminist öz savunma programında ise, bir ergen kız çocuğuna yönelik cinsel saldırıyı önlemenin maliyeti 1,75 ABD dolarıdır (Sarnquist, 2014).

2 GÜVENİLİRLİK

Garance, kimsenin adını duymadığı, tamamen gönüllülük esasına dayalı küçük bir feminist STÖ olarak ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet hakkında yürütülen tartışmanın dönüştürülmesini talep eden yeni bir mesajla yola çıktı. Bu zayıf başlangıç noktası, Garance'ın itibarını adım adım inşa etmesini zorunlu kıldı. Bu deneyimde şu stratejiler öne plana çıkmaktadır:

» **Nefesiniz kesilene kadar bilimsel araştırmaları alıntılayın.**

İşin güzel yanı, birincil önleme konusunda savunuculuk yaparken bilimin bizim yanımızda olması. Ancak kötü haber şu ki, hareketin içindeki birkaç kişi ve iktidar pozisyonundaki bazı istisnai figürler dışında, bu durumun pek az kişi farkında. Önemli yayınlar çoğunlukla İngilizce ve/ya ücretli olduğundan erişimleri zor; diğer dillerde yayımlanan kıymetli çalışmalar ise genellikle şiddet önlemeye dair geniş çaplı araştırmaların gölgesinde kalıyor. Bu nedenle, erişimi kolaylaştırabilecek feminist araştırmacılarla iletişimde olmak, sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü araştırmaların bilimsel standartlara uygun şekilde yapılmasını sağlamak ve hatta bu kuruluşları kendi araştırmalarını yapmaları için teşvik etmek büyük önem taşıyor. Eğer böyle müttefikleriniz yoksa, birincil önlemeye dair uluslararası araştırmaların özetlerini kendi dilinizde yayımlamak bir başlangıç olabilir. Aynı şekilde, anadilinizde hazırlanmış araştırmaları İngilizceye çevirerek hem uluslararası bilgi havuzunu genişletmeye hem de örgütünüzün görünürlüğünü ve güvenilirliğini artırmaya katkıda bulunabilirsiniz.

» **Kendiniz yapın!**

Eğer faaliyetinizle ve/veya bağlamınızla ilgili herhangi bir değerlendirme araştırması yoksa, faaliyetinizi kendiniz değerlendirin. Garance'ın Belçika'daki itibarının iyi olmasının nedenlerinden biri de değerlendirme pratiği ve şeffaflığıdır. Belçika'da feminist öz savunmaya dair bilimsel bir değerlendirme henüz yapılmamış olsa da, bu pratiğin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemede etkili bir yöntem olduğu artık genel kabul gören bir gerçektir.

» **Mücadelenizi gururla görünür kılın!**

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusuyla ilgilenen geniş çaplı inisiyatiflerin parçası olun. Bunun DSÖ'nün Şiddet Önleme Platformu gibi spesifik bir oluşum olması gerekmiyor. Güvenlik, aile politikası ya da eğitim gibi konulara odaklanan daha kurumsal bir forum da bu amaca hizmet edebilir. Örgütünüz ve sesinize resmi onay kazandırabilecek danışma kurulları ve benzeri komitelere gönüllü olarak katılın.

» **Tüm platformları kullanın!**

Henüz bir konferansa konuşmacı olarak davet edilmiyorsanız, katılımcı olarak eleştirel sorular sorabilirsiniz. Buradaki ustalık, bunu diplomatik bir şekilde yaparak organizatörleri (çok fazla) utandırmadan, bir sonraki seferde konuşmacı olarak davet edilmenizi sağlamaktır. Örneğin, eğer bir konferans ev içi şiddet üzerineyse ve sadece ikincil ve üçüncül önleme perspektiflerine yer veriliyorsa, soru-cevap bölümünde birincil önlemenin ne olduğunu kısaca çerçeveleyip anlatabilir, konuşmacılara birincil önleme hakkında ne düşündüklerini sorabilir ve konunun daha kapsamlı ele alınacağı bir sonraki etkinliğin planlanıp planlanmadığını öğrenebilirsiniz. Bu yaklaşımı kahve molasında da sürdürerek, kendinizi tartışmaya ilgi çekici bir bakış açısı katabilecek bilgi sahibi biri olarak organizatörlerin radarına sokabilirsiniz.

» **Deneyimi işin içine katın!**

Pek çok kişi şiddeti önlemenin mümkün olduğunu hayal bile edemez. İngiliz sufrajetlerinin sloganı "Laf değil eylem" idi. Siz de bu sloganı engelleri aşmak için kullanabilirsiniz. Yürüttüğünüz çalışmaların olumlu etkilerini ön plana çıkarmak için katılımcıların deneyimlerine başvurun. İkna etmek istediğiniz kişileri bir faaliyete ücretsiz katılmaya davet edin ki değişim potansiyelini bizzat deneyimleyebilsinler. Eğer savunuculuk hedef kitleniz erkeklerse ve siz yalnızca kadınlara yönelik faaliyetler düzenliyorsanız, bu da aşılması imkânsız bir engel olmamalıdır. Garance, düzenlediği basın toplantıları ve diğer etkinliklerde birkaç kez kamuya açık sunumlar yaptı ve bu etkinliklere öz savunma tekniklerini göstermelerine yardımcı olması için bir erkek bakan, belediye başkanı ya da başka bir karar alıcıyı davet etti. Siyasetçiler sizi reddederse, bu onların bu yöntemlerin etkililiği konusunda hiç şüpheleri olmadığı ve bu yüzden denemekten çekindikleri anlamına gelir. Eğer size olumlu yanıt verilerse zaten tekniklerin etkili olduğunu kabul etmişlerdir demektir.

3 HEDEFE YÖNELİK MESAJ

Savunuculuk faaliyetlerinizin başarısını artırmak için tekrarlara başvurmak çok önemlidir; ancak mesajınızı dinleyici kitlenize göre uyarlamak da bir o kadar gereklidir. Eğer sağlık profesyonellerine hitap ediyorsanız, onlara her gün karşılaştıkları kadınların ve kız çocuklarının yaşadığı acıyı ve onları şiddetli ortamlara geri göndermek zorunda kaldıklarında hissettikleri çaresizliği hatırlatın. Adalet sistemi mensuplarıyla konuşuyorsanız, failleri yargılamanın ne kadar maliyetli olduğunu ve tüm şiddet faillerini yargılamak zorunda kalırlarsa ne kadar fazla cezaevi inşa etmeleri gerekeceğini vurgulayın. Dini gruplarla konuşurken, hayatı ve şiddetle yok olan aileyi korumanın ahlaki bir görevimiz olduğunu anlatın. Hükümet yetkilileriyle görüşürken, birim ve departmanlarına şiddet yüzünden yüklenen maliyetleri hatırlatın. Feministlerle konuşurken, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelenin nihai hedefinin kadınların toplumsal tabiyetini sonlandırmak olduğunu konusunda onlarla hemfikir olduğunuzu söyleyin. Ayrıca, yoğun çalışma koşulları ve aktivist tükenmişliğinin şiddetin azalmasıyla önlenip önlenemeyeceğini sorun. Unutmayın: Herkes daha az şiddet ister ve şiddeti sonlandırabilirsek bu herkesin kazanması anlamına gelecektir. Dinleyici kitlenizin inanç sistemine, ihtiyaçlarına, itibarına ya da onlar için önemli olan başka unsurlara hitap eden savları bulabilirsiniz.

Aynı zamanda, bu yaklaşım birincil önleme mesajına duygusal bağlılığı artırır. Bunun için başka bir strateji ise katılımcı hikaye anlatımıdır. Dinleyicilere, şiddetin hiçbir şekilde ve hiçbir zaman gerçekleşmeseydi günlük hayatlarının nasıl farklı olacağını sorun. Zamanlarını nasıl geçirirlerdi, başkalarıyla nasıl iletişim kurarlardı, gündelik seçimlerini nasıl yaparlardı? Çoğu insan bunu hayatında bir kez bile düşünmemiştir. Bu da bize, birincil basamağın neden bu kadar hayati olduğunu unutmamamız gerektiğini ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede bu tür bir

hayal gücünün nasıl olmazsa olmaz bir parça haline gelmesi gerektiğini gösterir. Cevapları toplama fırsatınız olursa, bunları toplumsal cinsiyet farklarını vurgulamak için kullanabilirsiniz (örneğin erkeklerin gündelik yaşamı kadınlara kıyasla muhtemelen çok fazla değişmez) ya da şiddet olasılığının özgürlüğümüzü nasıl kısıtladığını ve sürekli taşıdığımız zihinsel yükü nasıl yarattığını göstermek için kullanabilirsiniz. Böylelikle, birincil önlemenin sunduğu umut dolu perspektifi avantaja çevirin. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sonuçları veya şiddete maruz kalanlara destek konusunda mizaha başvurmak zor olabilir, ancak birincil önlemenin yaygınlaştırmak istediğı mesajı neşe, eğlence ve özgürlük doludur. Savunuculuk faaliyetleriniz de bunu yansıtmalı ki insanlar gerçekten aramıza katılmak ve birlikte gelişmek istesinler.

Kaynakça

Ahmet, S. (2018). *Feminist Bir Yaşam Sürmek*. Çev. Beyza Sümer Aydaş. Sel Yayıncılık.

Arango, DJ, Morton, M., Gennari, F., Kiplesund, S., & Ellsberg, M. (2014). *Interventions to prevent or reduce violence against women and girls: A systematic review of reviews*. Dünya Bankası, Washington, DC.

Brownmiller, S. *Against Our Will*. Pacifica Tape Library. (ss. 31-113)

Coalition "Ensemble contre les violences faites aux femmes" (2019). Évaluation de la mise en œuvre de la Convention du Conseil de l'Europe sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique par la Belgique. <https://rm.coe.int/rapport-alternatif-belgique-shadow-report-belgium/1680931a73>

Council of Europe (2014). *The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. <https://rm.coe.int/168008482e>

Decker, MR, Wood, SN, Ndinda, E. v.d. (2018). Sexual violence among adolescent girls and young women in Malawi: a cluster-randomized controlled implementation trial of empowerment self-defense training. *BMC Public Health* 18, 1341. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6220-0>

Garance Asbl (2019). *Rapport alternatif pour la Convention d'Istanbul*. <https://www.garance.be/ressource/rapport-alternatif-pour-la-convention-distanbul/>

Hanmer, J. (1978). Violence and the social control of women. *Power and the State*, 11, 217.

Hester, M., & Lilley, SJ (2016). *Prévention de la violence à l'égard des femmes : Article 12 de la Convention d'Istanbul*. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e34d>

Hollander, JA (2014). Does self-defense training prevent sexual violence against women? *Violence against women*, 20(3), 252-269.

Kelly, L., & Sharp-Jeffs, N. (2016). *Knowledge and Know-how: the Role of Self-defence in the Prevention of Violence against Women*. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571385/IPOL_STU\(2016\)571385_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571385/IPOL_STU(2016)571385_EN.pdf)

Kramer, H. & Sprenger, J. (2011 [1486]). *Malleus Maleficarum. Hammer of the Witches*. Theophania Publishing, Calgary.

Krug, EG, Dahlberg, LL, Mercy, James A., v.d. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495>

Nation, M. Crusto, C., Wandersman, A., v.d. (2003). What works in prevention: Principles of effective prevention programs. *American Psychologist*, 58(6-7), 449.

Nectoux, M. ; Mugnier, C. ; Baffert, S. v.d. (2010). Évaluation économique des violences conjugales en France. *Santé Publique* 22(4), 405-16.

Ozer, EM & Bandura, A. (1990): Mechanisms Governing Empowerment Effects: A Self-Efficacy Analysis. *Journal of Personality and Social Psychology* 58 (3), 472-486.

Sarnquist, C., Omondi, B., Sinclair, J., v.d. (2014). Rape prevention through empowerment of adolescent girls. *Pediatrics*, 133(5), e1226-e1232.

Senn, CY, Eliasziw, M., Barata, PC, v.d. (2015). Efficacy of a Sexual Assault Resistance Program for University Women. *The New England Journal of Medicine*. 372(24), <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMsa1411131>

Storer, HL, Casey, EA, Carlson, J., v.d. (2016). Primary Prevention Is? A Global Perspective on How Organizations Engaging Men in Preventing Gender-Based Violence Conceptualize and Operationalize Their Work. *Violence Against Women* 22(2), 249–268. <https://doi.org/10.1177/1077801215601247>

Teutsch, A. (2017). Siła, odwaga, solidarność. Upełnomocnienie jako skuteczna strategia przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i dziewcząt i innej przemocy ze względu na płeć. *Podręcznik dla organizacji i instytucji*. Fundacja Autonomia, Warsaw. <https://autonomia.org.pl/wp-content/uploads/2018/11/sila-odwaga-solidarnosc-net.pdf>

United Nations Declaration on the Elimination of Violence against Women, December 20, 1993. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/095/05/PDF/N9409505.pdf?OpenElement>

UN Women: Beijing Declaration and Platform for Action, September 5, 1995. (reprinted 2014) https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/PFA_E_Final_WEB.pdf

UN Women (2010). *Promoting primary prevention*. <https://www.endvawnow.org/en/articles/318-promoting-primary-prevention-.html>

van Baarsen, B. & van der Pligt, J. (1995). Een cursus zelfverdediging als primaire preventie van seksueel geweld tegen vrouwen. *Gedrag & Gezondheid*, 23, 286-295.

Vigourt-Oudart, S., Boitout, J., Caullireau, S. & Prud'homme, C. (2016). Chapitre 25. La prévention dans le champ des violences sexuelles. In : Roland Coutanceau éd., *Victimes et auteurs de violence sexuelle* (ss. 309-325). Dunod, Paris. <https://doi.org/10.3917/dunod.couta.2016.04.0309>

Weitlauf, JC; Smith, RE. & Cervone, D. (2000): Generalization Effects of Coping-Skills Training: Influence of Self-Defense Training on Women's Efficacy Beliefs, Assertiveness, and Aggression. *Journal of Applied Psychology* 85(4), 625-633.

Weitlauf, JC; Cervone, D.; Smith, RE & Wright, PM. (2001): Assessing Generalization in Perceived Self-Efficacy: Multidomain and Global Assessments of the Effects of Self-Defence Training for Women. *Personality and Social Psychology Bulletin* 27(12), 1683-91

World Health Organization (WHO) (2010). *Preventing intimate partner and sexual violence against women: Taking action and generating evidence*. World Health Organization, Geneva.

